

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра туристичного та готельно-ресторанного бізнесу

Допущено до захисту

Завідувач кафедри к.т.н., доцент

Кундиловська Т. А. _____

« » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 242 «Туризм»
за освітньою програмою «Економіка та організація туристичної діяльності»
на тему: **«СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЗДОРОВЧОГО**
ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ»

Виконавець:

студентка Центру заочної та вечірньої форм
навчання

Регусевич Христина Анатоліївна _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Науковий керівник:

Доктор економічних наук, доцент

(науковий ступінь, вчене звання)

Лебедєв Ігор Васильович

(прізвище, ім'я, по батькові)

/підпис/

Одеса 2025

АНОТАЦІЯ

Регусевич Х.А «Стан та перспективи розвитку оздоровчого туризму в Одеському регіоні»

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 242 «Туризм» за освітньою програмою «Економіка та організація туристичної діяльності». Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2025.

У роботі розглядаються теоретичні основи оздоровчого туризму, його поняття, класифікацію, чинники розвитку та глобальні тенденції. Проаналізовано природні ресурси, сучасний стан та проблеми санаторно-курортної інфраструктури Одеського регіону. Запропоновано напрями розвитку оздоровчого туризму, зокрема впровадження міжнародного досвіду, оновлення інфраструктури та застосування сучасних wellness-технологій.

Ключові слова: оздоровчий туризм, Одеський регіон, санаторно-курортна інфраструктура, wellness, рекреація, туристичні ресурси.

ANNOTATION

Rehusevych K.A. The state and prospects of the development of health tourism in the Odesa region.

Bachelor's qualification paper in specialty 242 "Tourism" within the educational program «Economics and Organization of Tourism Activity». Odesa National University of Economics. – Odesa, 2025.

The work deals with the theoretical aspects of health tourism, its definition, classification, development factors, and global trends. It analyzes natural resources, the current condition, and challenges of the sanatorium infrastructure in the Odesa region. The work proposes ways to improve health tourism, including international experience, infrastructure modernization, and wellness technology integration.

Keywords: health tourism, Odesa region, sanatorium infrastructure, wellness, recreation, tourism resources.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ	6
1.1. Поняття та класифікація оздоровчого туризму	6
1.2. Чинники розвитку оздоровчого туризму.....	8
1.3. Світові тенденції розвитку оздоровчого туризму.....	14
Висновки до розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ	
В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ	19
2.1. Ресурсні передумови розвитку оздоровчого туризму.....	19
2.2. Сучасний стан санаторно-курортної інфраструктури.....	28
2.3. Попит на оздоровчі туристичні послуги та цільова аудиторія	33
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ	
В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ	43
3.1. Стратегії розвитку оздоровчого туризму.....	43
3.2. Інноваційні підходи до організації оздоровчого туризму.....	51
3.3. Роль державної політики та приватного сектору в розвитку галузі.....	55
3.4. Прогноз розвитку оздоровчого туризму в регіоні.....	57
Висновки до розділу 3	67
ВИСНОВКИ	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена тим, що оздоровчий туризм є однією з найдинамічніших і перспективних сфер сучасної туристичної індустрії. В умовах зростаючих проблем зі здоров'ям, викликаних екологічними факторами, стресом, малорухливим способом життя та пандеміями, все більше людей віддають перевагу подорожам, які спрямовані на відновлення фізичного та психоемоційного стану.

Особливо актуальним це питання стає для Одеського регіону, який володіє унікальними природними ресурсами для розвитку оздоровчого туризму, зокрема Чорноморським узбережжям, лікувальними грязями, мінеральними водами та сприятливими кліматичними умовами. Однак, незважаючи на значний потенціал, галузь стикається з рядом викликів, таких як недостатнє фінансування інфраструктури, нерівномірний розвиток туристичних послуг та низька інтеграція сучасних wellness-технологій.

Дослідження стану та перспектив розвитку оздоровчого туризму в Одеському регіоні є необхідним для виявлення сильних та слабких сторін галузі, аналізу глобальних тенденцій та розробки практичних рекомендацій щодо підвищення її конкурентоспроможності.

Мета дослідження – оцінити сучасний стан оздоровчого туризму в Одеському регіоні, визначити основні проблеми його розвитку та розробити рекомендації для підвищення ефективності функціонування галузі відповідно до світових тенденцій.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1. Висвітлити теоретичні основи оздоровчого туризму, його поняття, види, функції та значення для суспільства.
2. Дослідити фактори, що впливають на розвиток оздоровчого туризму, зокрема економічні, соціальні, природні та технологічні.

3. Узагальнити світові тенденції розвитку оздоровчого туризму та їхній вплив на формування регіональних туристичних продуктів.

4. Проаналізувати поточний стан оздоровчого туризму в Одеському регіоні, оцінити його інфраструктуру, рівень розвитку санаторно-курортних закладів та туристичних послуг.

5. Розробити пропозиції та рекомендації щодо покращення оздоровчого туризму в Одеському регіоні на основі кращих світових практик.

6. Обґрунтувати пропозиції та рекомендації щодо покращення оздоровчого туризму в Одеському регіоні

Об'єктом дослідження є система оздоровчого туризму Одеського регіону, його структура, динаміка розвитку, взаємозв'язок із загальними тенденціями туристичної індустрії.

Предметом дослідження є економічні, соціальні та організаційні аспекти функціонування оздоровчого туризму в Одеському регіоні, а також чинники, що впливають на його розвиток.

Методи дослідження: Для досягнення мети та виконання завдань дослідження застосовано комплекс наукових методів:

1. Аналіз і синтез – для вивчення теоретичних основ та існуючих наукових підходів до оздоровчого туризму.

2. Системний підхід – для оцінки взаємозв'язку між економічними, природними та соціальними факторами, що впливають на розвиток оздоровчого туризму.

3. Статистичний метод – для обробки даних щодо динаміки відвідувань оздоровчих курортів, доходів туристичної галузі та структури туристичного попиту.

4. Порівняльний аналіз – для дослідження відмінностей між світовими та українськими моделями оздоровчого туризму.

Інформаційна база дослідження: нормативно-правові акти України, статистичні матеріали, наукова література, періодичні видання, матеріали

Одеської обласної державної адміністрації, наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (понад 40 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи становить 75 сторінок, з яких основний зміст займає 69 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

1.1. Поняття та класифікація оздоровчого туризму

Оздоровчий туризм є одним із найважливіших напрямів туристичної діяльності, що поєднує відпочинок із профілактикою та відновленням здоров'я. Він охоплює широкий спектр послуг, спрямованих на покращення фізичного, психоемоційного стану та загального самопочуття туристів. Згідно з визначенням Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), оздоровчий туризм – це форма туризму, орієнтована на зміцнення здоров'я та профілактику захворювань через використання природних ресурсів, кліматичних умов, медичних процедур та спеціальних оздоровчих програм. <https://www.e-unwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284421152> [41]

В українському законодавстві термін «оздоровчий туризм» офіційно не закріплений, однак його розглядають у контексті санаторно-курортного лікування та рекреаційного відпочинку. Відповідно до Закону України «Про туризм», до категорії оздоровчого туризму відносять подорожі з метою покращення фізичного та психологічного стану за допомогою різних методик, включаючи природні та технологічні оздоровчі фактори. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text> [15]

Оздоровчий туризм має кілька ключових характеристик, що відрізняють його від інших видів туризму:

- Цільова спрямованість – покращення фізичного та психічного здоров'я.
- Використання природних ресурсів – мінеральних вод, лікувальних грязей, кліматотерапії.
- Поєднання активного відпочинку з релаксаційними процедурами – спорт, йога, СПА-процедури, бальнеотерапія.
- Медична складова – надання консультацій спеціалістів, застосування фізіотерапевтичних методів.

- Психоемоційна рівновага – релаксаційні техніки, ароматерапія, медитації.

- Індивідуальний підхід – розробка персоналізованих програм відпочинку та відновлення.

Оздоровчий туризм має різні форми та напрямки, що класифікуються за кількома критеріями:

1. За метою подорожі:

- **Лікувально-оздоровчий туризм** – відвідування санаторіїв, курортів, клінік з метою профілактики або реабілітації.

- **Wellness-туризм** – спрямований на поліпшення загального самопочуття через фізичні вправи, дієти, масажі, СПА-процедури.

- **Релаксаційний туризм** – відпочинок, спрямований на зняття стресу, емоційного напруження (йога-тури, медитаційні ретрити).

- **Фітнес-туризм** – подорожі, що поєднують активний відпочинок із фізичними тренуваннями.

2. За засобами оздоровлення:

- **Бальнеологічний туризм** – використання мінеральних вод для лікування та профілактики захворювань (Трускавець, Моршин, Куяльник).

- **Грязьовий туризм** – застосування лікувальних грязей у санаторно-курортному лікуванні.

- **Кліматотерапевтичний туризм** – відпочинок у місцевостях з унікальними кліматичними умовами (гори, морські узбережжя, лісові зони).

- **СПА-туризм** – оздоровчі програми, що включають гідротерапію, масажі, ароматерапію.

3. За географічною ознакою:

- **Національний (внутрішній)** – подорожі в межах країни, наприклад, на курорти Карпат або Одеської області.

- **Міжнародний** – виїзд за кордон до відомих лікувальних курортів (Карлові Вари, Баден-Баден, Мертвого моря в Ізраїлі).

4. За віковою категорією туристів:

- **Дитячий оздоровчий туризм** – лікувально-оздоровчі табори, санаторії для дітей.

- **Сімейний оздоровчий туризм** – поїздки для всіх членів сім'ї з програмами для різних вікових груп.

- **Оздоровлення людей літнього віку** – спеціальні курорти, орієнтовані на відновлення здоров'я пенсіонерів.

5. За рівнем комфорту та організації:

- **Елітний оздоровчий туризм** – відвідування преміум-класу курортів із високим рівнем обслуговування.

- **Економічний оздоровчий туризм** – бюджетні санаторії, турбази, кемпінги.

- **Альтернативний оздоровчий туризм** – екотури, ретрити, екоферми з органічним харчуванням та натуральними методами оздоровлення.

1.2. Чинники розвитку оздоровчого туризму

1.2.1. Соціально-економічні чинники

Ці чинники визначають платоспроможність населення та рівень попиту на оздоровчі туристичні послуги. Серед них основними є:

- Рівень доходів населення – чим вищий дохід, тим більша кількість людей може дозволити собі відпочинок у санаторіях та оздоровчих центрах;

- Розвиток туристичної інфраструктури – наявність якісних доріг, готелів, медичних закладів, рекреаційних комплексів;

- Державна підтримка галузі – субсидії, податкові пільги, інвестиційні програми для санаторно-курортної індустрії;

- Ціни на оздоровчі послуги – конкурентоспроможність цін на лікувально-оздоровчі програми в порівнянні з закордонними альтернативами.

Основні аспекти, які обґрунтовують потенціал:

1. **Теплий клімат:** Одеська область розташована на південному заході України, на узбережжі Чорного моря, що забезпечує м'який, помірно теплий клімат. Влітку температура повітря тут зазвичай коливається від 25 до 30 градусів Цельсія, що є сприятливим для пляжного відпочинку та кліматотерапії. М'який клімат також допомагає зміцнювати імунітет, зменшує стрес та підвищує загальну працездатність організму.

2. **Чорноморське узбережжя:** Одеський регіон має понад 200 км пляжів, що робить його привабливим для туристів, які шукають морський відпочинок. Морське повітря, багате йодом та іншими корисними елементами, є важливим фактором у відновленні здоров'я, покращенні роботи дихальної та нервової системи. Природний клімат і морське повітря допомагають лікувати хронічні захворювання органів дихання та підвищують загальну життєву енергію.

3. **Лікувальні грязі Куяльницького лиману:** Куяльницький лиман є одним з найважливіших природних ресурсів Одеської області. Лиман славиться своїми лікувальними грязями, які містять цілу низку корисних мінералів. Грязелікування вважається ефективним методом для лікування захворювань опорно-рухового апарату, шкірних та гінекологічних захворювань. Вони мають протизапальну та знеболювальну дію, сприяють нормалізації обміну речовин та відновленню тканин після травм.

4. **Мінеральні джерела:** Одеська область має низку мінеральних джерел, які використовуються для лікування захворювань шлунково-кишкового тракту, серцево-судинної системи та захворювань нервової системи. Наприклад, мінеральні води Куяльника відомі своїм високим вмістом натрію, сульфатів та кальцію, що сприяє нормалізації водно-сольового балансу та покращенню

травлення. Мінеральні джерела часто використовуються для бальнеотерапії, що є важливим напрямком оздоровчого туризму.

5. Розвинена інфраструктура: В Одеському регіоні існує велика кількість санаторіїв, курортів, готелів та wellness-центрів, які пропонують різноманітні послуги для оздоровлення та відпочинку. Це дозволяє поєднувати природні фактори з сучасними медичними процедурами, що створює сприятливі умови для відновлення здоров'я та покращення фізичного стану туристів.

Завдяки цьому поєднанню природних ресурсів, сприятливого клімату та інфраструктури, Одеський регіон має значний потенціал для розвитку оздоровчого туризму і здатний привернути увагу як українських, так і іноземних туристів.

1.2.2. Демографічні чинники

Демографічна ситуація впливає на кількість потенційних споживачів оздоровчих послуг. Важливими аспектами є:

- **Старіння населення** – зростання частки людей літнього віку підвищує попит на санаторно-курортне лікування;
- **Зміни у стилі життя** – сучасні тренди здорового способу життя підвищують популярність wellness-туризму;
- **Зростання кількості хронічних захворювань** – екологічні та соціальні фактори впливають на підвищення попиту на лікувально-оздоровчі послуги.

В Україні спостерігається збільшення кількості людей віком 50+, які активно шукають оздоровчий відпочинок, що стимулює розвиток санаторно-курортного туризму, що підтверджується такими тенденціями:

Демографічні зміни. За даними Державної служби статистики України, частка населення віком 50+ стабільно збільшується. Якщо у 2010 році цей

показник становив близько 32% загального населення, то у 2023 році він перевищив 37%. Старіння населення сприяє зростанню попиту на оздоровчі послуги.

Популярність санаторно-курортного лікування. Відповідно до даних Міністерства охорони здоров'я України, понад 60% пацієнтів санаторіїв та курортних закладів – особи старші 50 років. Це пояснюється тим, що з віком зростає потреба у профілактичному лікуванні та реабілітації.

Фінансові можливості цієї вікової групи. Згідно з дослідженнями туристичних агентств, особи віком 50+ частіше обирають тривалі оздоровчі тури та готові витратити більше коштів на якісні медичні послуги, ніж молодь.

Розвиток wellness-туризму. В останні роки в Україні спостерігається активний розвиток wellness-центрів, програм реабілітації та детокс-турів, що орієнтовані саме на старшу аудиторію.

1.2.3. Політико-правові чинники

Державне регулювання туризму визначає правила гри на ринку оздоровчих послуг. Основні аспекти включають:

- **Наявність законодавчих норм та стандартів** для санаторно-курортного лікування;

- **Ліцензування та сертифікація медичних і wellness-послуг;**

Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» (від 02.03.2015 р., № 222-VIII) Згідно з цим законом, надання медичних послуг підлягає ліцензуванню, а для wellness-центрів та закладів, які займаються профілактикою та оздоровленням, також можуть бути вимоги щодо сертифікації їх діяльності.

- **Податкові режими та пільги** для санаторіїв та рекреаційних комплексів;

- **Державні програми підтримки оздоровчого туризму** – субсидії для пенсіонерів та людей з інвалідністю.

В Україні діє **Закон «Про туризм»**, який частково регулює оздоровчий туризм, але відсутність чіткої державної політики у цій сфері є стримувальним фактором.

1.2.4. Інфраструктурні чинники

Якість туристичної інфраструктури безпосередньо впливає на рівень розвитку оздоровчого туризму. До ключових аспектів належать:

- Стан доріг та транспортного сполучення;
- Розвиток готельно-ресторанного бізнесу;
- Наявність сучасних медичних та оздоровчих центрів;
- Доступність та комфортність санаторно-курортних комплексів.

Одеський регіон відомий своїми курортами Затока, Сергіївка та Коблево, які приваблюють значні інвестиції для розвитку туристичної інфраструктури. Однак, проблема транспортної доступності залишається актуальною, що впливає на ефективність використання цих інвестицій та зручність для відвідувачів.

Інвестиції в розвиток курортів:

Затока позиціонується як один із найбільш популярних пляжних курортів Одеської області, відомий своєю активною атмосферою та молодіжною аудиторією. [Index Copernicus](#) [19]

Сергіївка відомий своїми бальнеологічними санаторіями, що сприяє розвитку оздоровчого туризму в регіоні. [Index Copernicus](#) [19]

Коблево також є популярним пляжним курортом на узбережжі Чорного моря, приваблюючи туристів своїми природними ресурсами та розважальними закладами. [Index Copernicus](#) [19]

Проблеми транспортної доступності: Незважаючи на активний розвиток курортів, транспортна інфраструктура не завжди відповідає потребам зростаючого потоку туристів. Зокрема, у звіті Одеської обласної державної адміністрації зазначається, що існують екологічні проблеми, пов'язані з транспортом, які можуть впливати на доступність регіону. oda.od.gov.ua [47]

Вплив на розвиток туризму: Обмежена транспортна доступність може стримувати потік туристів, знижувати конкурентоспроможність курортів та обмежувати економічний ефект від інвестицій. Для покращення ситуації необхідно розробити комплексні заходи, спрямовані на модернізацію транспортної інфраструктури, зокрема:

- Покращення стану доріг та збільшення їх пропускної здатності;
- Розвиток громадського транспорту та створення зручних маршрутів до курортних зон;
- Інтеграція різних видів транспорту для забезпечення безперервного сполучення.

Вирішення цих питань сприятиме підвищенню привабливості курортів Одеського регіону та ефективному використанню інвестицій у туристичну галузь.

1.2.5. Технологічні чинники

Новітні технології суттєво змінюють сферу оздоровчого туризму. Головні напрямки включають:

- Медичні інновації (новітні методи фізіотерапії, лазеротерапії, кріотерапії);
- Цифрові технології (онлайн-бронювання, телемедицина, віртуальні тури по санаторіях);

- Розвиток біотехнологій (спеціальні wellness-програми на основі ДНК-аналізу).

Застосування цих технологій робить санаторно-курортне лікування ефективнішим і привабливішим для туристів.

1.2.6. Екологічні чинники

Стан навколишнього середовища відіграє ключову роль у розвитку оздоровчого туризму. До важливих аспектів належать:

- Чистота повітря та води – особливо важливо для курортів;
- Наявність природних ресурсів – збереження лікувальних грязей, мінеральних вод;
- Екологічні програми та стандарти – дотримання «зелених» стандартів у санаторіях та wellness-центрах.

В Одеському регіоні проблема забруднення Чорного моря залишається актуальною, що може негативно вплинути на розвиток рекреаційних зон.

1.3. Світові тенденції розвитку оздоровчого туризму

Оздоровчий туризм у світі є однією з найбільш динамічно зростаючих галузей туристичної індустрії. Його розвиток обумовлений глобальними соціально-економічними змінами, зростаючим попитом на здоровий спосіб життя та впливом пандемії COVID-19, що посилила увагу до профілактики захворювань і відновлення здоров'я.

У цьому розділі розглянемо ключові світові тенденції, які формують розвиток оздоровчого туризму: зростання популярності wellness-туризму, вплив технологій, інтеграцію медицини та туризму, екологізацію туристичних продуктів, персоналізацію послуг, розвиток digital-detox-туризму, зростання попиту на альтернативні методи оздоровлення та глобальну географію оздоровчих центрів.

1.3.1. Зростання популярності wellness-туризму

Згідно зі звітом Global Wellness Institute (2023), wellness-туризм зростає швидше, ніж традиційний туризм. У 2022 році його глобальний ринок оцінювався в 814,6 млрд доларів США, а до 2027 року очікується, що він перевищить 1,3 трлн доларів.

Основні напрями wellness-туризму включають:

- SPA-туризм (відпочинок у SPA-готелях із комплексами саун, масажами, гідротерапією);
- Фітнес-туризм (йога-ретрити, спортивні кемпи, програми схуднення);
- Ментальний wellness (тури для медитації, психологічного розвантаження);
- Харчовий wellness (детокс-програми, органічне харчування, аюрведичні дієти).

Популярні напрямки:

- Європа (Швейцарія, Німеччина, Італія – санаторно-курортне лікування, SPA-комплекси).
- Азія (Таїланд, Індія, Індонезія – йога-ретрити, аюрведа).
- США та Канада (лікувальні курорти, детокс-тури).

1.3.2. Вплив технологій на оздоровчий туризм

Розвиток технологій змінив підходи до організації та надання оздоровчих послуг:

- Телемедицина – попередні консультації з лікарями перед бронюванням лікувальних програм.
- Мобільні додатки для здоров'я – аналіз стану організму, рекомендації щодо відпочинку.
- Віртуальна реальність (VR) та доповнена реальність (AR) – можливість переглядати курорти перед поїздкою.

- Біотехнології у wellness – генетичні тести для персоналізації програм харчування та фітнесу.

Прикладом інноваційного підходу є клініка SHA Wellness (Іспанія), де використовують ДНК-аналіз для розробки індивідуальних wellness-програм.

1.3.3. Інтеграція медицини та туризму (Med-Wellness)

Медичний туризм та оздоровчий туризм все більше інтегруються. Згідно з дослідженням Deloitte (2023), 60% туристів хочуть поєднувати лікування та відпочинок. <https://www.travelperk.com/blog/bleisure-travel-statistics/> [35]

Основні напрямки:

- Бальнеологічне лікування (мінеральні води, грязелікування – Карлові Вари, Баден-Баден, Боровець).

- Антистрес-програми (нейрофітнес, психотерапія – Швейцарія, Австрія).

- Кліматотерапія (гірський та морський клімат – Шрі-Ланка, Норвегія).

У Німеччині та Швейцарії діють клініки, де пацієнти проходять реабілітацію після операцій у готелях класу люкс.

1.3.4. Екологізація оздоровчого туризму

Сучасні туристи надають перевагу курортам, які дотримуються принципів сталого розвитку:

- Використання екологічно чистих матеріалів у готелях.
- Органічне харчування та біопродукти.
- Скорочення викидів CO₂ (еко-готелі, електротранспорт).

Прикладом є курорт Six Senses (Мальдіви), який працює на відновлюваних джерелах енергії та пропонує повністю органічне харчування.

1.3.5. Персоналізація оздоровчих послуг

Завдяки штучному інтелекту та Big Data готелі та SPA-центри створюють індивідуальні wellness-програми:

- Персоналізовані плани харчування.
- Індивідуальні заняття спортом.
- Спеціалізовані діагностичні програми перед поїздкою.

Наприклад, курорт Chiva-Som (Таїланд) створює унікальні детокс-програми для кожного гостя.

1.3.6. Digital-detox-туризм

Туристи все більше шукають можливість відключитися від смартфонів і соціальних мереж.

- Готелі без Wi-Fi та телебачення.
- Медитаційні програми.
- Природні ретрити у горах та джунглях.

Прикладом є Shou Sugi Ban House (США), де гостям видають кнопкові телефони без інтернету.

1.3.7. Популяризація альтернативних методів оздоровлення

Сучасний wellness-туризм активно використовує традиційні та альтернативні методи:

- Аюрведа та східна медицина (Індія, Шрі-Ланка).
- Традиційні китайські практики (голковколювання, цигун).
- Шаманські ритуали та психологічні ретрити (Перу, Мексика).

Ці методи користуються попитом серед туристів, які прагнуть не лише фізичного, а й духовного оздоровлення.

Оздоровчі курорти поширені по всьому світу. Найбільші центри:

- **Європа** – Швейцарія, Німеччина, Чехія (бальнеологічні курорти).
- **Азія** – Таїланд, Балі, Індія (йога, аюрведа).

- **Америка** – США, Канада, Мексика (натуропатія, anti-age програми).
- **Близький Схід** – Ізраїль, Йорданія (термальні джерела, таласотерапія).

За прогнозами, в найближчі 5 років найбільш швидке зростання ринку wellness-туризму очікується в Азії та Латинській Америці.

Висновки до розділу 1

Оздоровчий туризм є важливим напрямом туристичної діяльності, що сприяє фізичному та психічному благополуччю людей. Його класифікація дозволяє виділити різні підходи до організації турів відповідно до потреб різних категорій туристів. Завдяки унікальним природним ресурсам та кліматичним умовам Одеський регіон має значний потенціал для розвитку оздоровчого туризму, що потребує подальших досліджень та вдосконалення інфраструктури. Розвиток оздоровчого туризму в Одеському регіоні визначається сукупністю природних, економічних, демографічних, політичних та технологічних чинників. Важливу роль відіграють екологічні та інфраструктурні умови, оскільки від них залежить комфортність та ефективність оздоровчих програм.

Незважаючи на високий потенціал регіону, необхідні державні програми підтримки, модернізація санаторно-курортної бази, покращення транспортної інфраструктури та впровадження сучасних технологій для подальшого розвитку галузі.

Світові тенденції оздоровчого туризму демонструють зростаючу популярність wellness-напрямів, вплив технологій, інтеграцію медицини та туризму, а також персоналізацію та екологізацію туристичних послуг.

Оздоровчий туризм у XXI столітті – це не лише лікування, а й концепція здорового способу життя, що поєднує фізичне та ментальне відновлення. Впровадження інновацій та сталого розвитку дозволить розширити можливості цієї галузі, зробивши її ще більш привабливою для мільйонів туристів по всьому світу.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ

2.1. Ресурсні передумови розвитку оздоровчого туризму

Оздоровчий туризм – це одна з найперспективніших галузей туристичної індустрії, яка забезпечує комплексне відновлення фізичного та психологічного стану людини завдяки використанню природних факторів. Основою розвитку оздоровчого туризму є природно-кліматичні умови, а також рекреаційні ресурси регіону.

Одеський регіон володіє унікальними природними передумовами для організації оздоровчого туризму, які включають:

- М'який клімат із тривалим курортним сезоном
- Чорноморське узбережжя, яке забезпечує можливості для таласотерапії
- Родовища лікувальних грязей та мінеральних вод
- Високу іонізацію повітря, насиченість його морськими аерозолями
- Різноманітні природні ландшафти, що сприяють активному відпочинку та рекреації

Поєднання цих факторів створює оптимальні умови для розвитку санаторно-курортного лікування, wellness-туризму, рекреаційного та екологічного відпочинку. У даному розділі розглянуто основні природно-кліматичні та ресурсні чинники, що сприяють формуванню конкурентоспроможного туристичного продукту в Одеському регіоні.

2.1.1. Кліматичні умови Одеського регіону як фактор розвитку оздоровчого туризму

Кліматичні умови відіграють визначальну роль у розвитку оздоровчого туризму, оскільки вони забезпечують сприятливе середовище для проведення лікувально-оздоровчих процедур. Одеський регіон характеризується помірно-

континентальним кліматом із вираженим морським впливом, що створює сприятливі умови для рекреації та санаторно-курортного відпочинку.

Основні кліматичні фактори, що сприяють розвитку оздоровчого туризму в регіоні:

1. Середня річна температура повітря – близько $+10...+12^{\circ}\text{C}$, що є оптимальним для цілорічного функціонування санаторно-курортних закладів.

2. Тепле літо – у липні середня температура сягає $+23...+25^{\circ}\text{C}$, що створює сприятливі умови для морських купань, сонячних ванн та кліматотерапії.

3. М'яка зима – середня температура в січні становить $-1...-2^{\circ}\text{C}$, що дозволяє використовувати кліматичні фактори для зимового оздоровлення, наприклад, лікувальні грязі та мінеральні води.

4. Тривалий сонячний період – понад 2400 годин на рік, що дозволяє активно використовувати сонячні ванни для підвищення рівня вітаміну D в організмі.

5. Висока іонізація повітря – сприяє покращенню функціонування органів дихання та загального стану організму.

6. Помірна вологість повітря (65-75%) – забезпечує комфортне перебування туристів та ефективність рекреаційних процедур.

Завдяки поєднанню цих факторів в Одеському регіоні активно розвиваються такі види оздоровчого туризму:

Основні види оздоровчого туризму в Одеському регіоні

Завдяки сприятливим кліматичним умовам та унікальним природним ресурсам в Одеському регіоні активно розвиваються різні напрями оздоровчого туризму. Основними серед них є кліматотерапія, геліотерапія, аеротерапія та таласотерапія, кожен з яких має свої особливості та методи застосування.

Кліматотерапія – це метод оздоровлення, який базується на використанні природних кліматичних факторів, таких як температура, вологість повітря, сонячне випромінювання, атмосферний тиск та аероіони.

Основні методи кліматотерапії в Одеській області

Кліматотерапія є одним із провідних напрямів **оздоровчого туризму** в Одеській області, оскільки місцевий клімат володіє унікальними властивостями, що сприяють зміцненню здоров'я та профілактиці різних захворювань. Поєднання морського повітря, сонячної енергії, вітру та високої вологості створює оптимальні умови для природного оздоровлення.

1. Аеротерапія

Аеротерапія – це методика лікування та профілактики захворювань за допомогою чистого морського повітря, насиченого киснем, озоном, йодом, бромом та іншими мінеральними елементами.

Основні ефекти аеротерапії:

1. Покращує роботу органів дихання – морське повітря містить мікрочастинки морської солі, які позитивно впливають на слизову оболонку дихальних шляхів, очищають легені, зменшують запальні процеси.

2. Зміцнює імунітет – прогулянки біля моря сприяють підвищенню імунного захисту організму, що особливо важливо для дітей та людей похилого віку.

3. Покращує роботу серцево-судинної системи – морське повітря стимулює кровообіг, знижує ризик розвитку гіпертонії та серцевих хвороб.

4. Сприяє нормалізації обміну речовин – дихання морським повітрям стимулює процеси метаболізму, сприяючи виведенню токсинів.

Методи аеротерапії:

- Прогулянки уздовж узбережжя – насичене йодом і озоном повітря позитивно впливає на організм.

- Аеросолярії – спеціальні відкриті майданчики для прийому повітряних і сонячних ванн.

- Сон на свіжому повітрі – ефективний метод для відновлення нервової системи.

2. Геліотерапія

Геліотерапія – це метод оздоровлення за допомогою сонячного випромінювання. Сонце сприяє виробленню вітаміну D, що покращує стан кісткової системи, зміцнює імунітет і підвищує загальну енергетику організму.

Основні ефекти геліотерапії:

1. Стимулює вироблення вітаміну D – необхідного для міцних кісток, здорових зубів і профілактики остеопорозу.
2. Покращує кровообіг – ультрафіолетові промені позитивно впливають на судини, зменшуючи ризик серцево-судинних захворювань.
3. Підвищує настрій і знижує рівень стресу – сонячне світло стимулює вироблення серотоніну, що допомагає боротися з депресією.
4. Сприяє очищенню шкіри – сонячні ванни допомагають у лікуванні дерматологічних проблем, таких як псоріаз і акне.

Переваги геліотерапії:

- Сприяє виробленню вітаміну D – необхідного для зміцнення кісток, профілактики рахіту та остеопорозу.
- Активізує кровообіг і покращує обмін речовин.
- Має антибактеріальну та протизапальну дію, що сприяє швидкому загоєнню ран.
- Стимулює роботу імунної системи, підвищуючи опірність організму до інфекцій.

В Одеському регіоні тривалість сонячного сяйва становить понад 2400 годин на рік, що створює ідеальні умови для застосування геліотерапії.

Методи геліотерапії:

- Сонячні ванни на пляжі – найбільш популярний метод у курортних зонах Одеського регіону.
- Лікування сонячними лампами – застосовується в медичних закладах для контрольованої терапії.
- Поєднання геліотерапії та морських купань – дає комплексний ефект для оздоровлення організму.

3. Таласотерапія

Таласотерапія – це лікування морськими факторами, включаючи морську воду, пісок, водорості, морські грязі, морський клімат. Це один із найефективніших природних методів оздоровлення, який активно використовується в Одеській області.

Основні ефекти таласотерапії:

1. Очищує організм від токсинів – морська вода містить понад 80 мінералів, які благотворно впливають на обмін речовин.
2. Покращує стан шкіри – водорості та морські солі стимулюють вироблення колагену, що омолоджує шкіру.
3. Зміцнює нервову систему – морські купання допомагають розслабитися та зменшити стрес.
4. Стимулює кровообіг і покращує роботу серця – тепла морська вода позитивно впливає на судини та серцево-судинну систему.

Методи таласотерапії:

- Морські купання – насичують організм корисними мікроелементами.
- Морські грязі та водорості – застосовуються в косметологічних і лікувальних процедурах.
- Сольові ванни – зміцнюють шкіру, активізують обмін речовин.

Таласотерапія активно використовується в оздоровчих комплексах Одеси, Куяльника, Сергіївки, а також у численних СПА-центрах регіону.

Основні компоненти таласотерапії:

- Морська вода – містить понад 80 мінералів і мікроелементів (йод, магній, кальцій), які благотворно впливають на шкіру та загальний стан організму.
- Лікувальні грязі – мають протизапальні, регенеративні та детоксикаційні властивості.
- Морські водорості – застосовуються у вигляді обгортань для омолодження шкіри.
- Сольові ванни – допомагають розслабити м'язи, зняти стрес і покращити кровообіг.

Перспективи розвитку:

1. Будівництво нових санаторіїв та wellness-центрів.
2. Розвиток екологічного туризму на основі природних ресурсів.
3. Активне просування таласотерапії, аеротерапії та геліотерапії серед туристів.

Таким чином, Одеська область є ідеальним регіоном для кліматотерапії, що робить її привабливим напрямком для туристів, які прагнуть природного оздоровлення.

2.1.2. Лікувальні грязі та мінеральні води Одеського регіону

Один із ключових природних ресурсів, що формує основу оздоровчого туризму в Одеській області, – це лікувальні грязі та мінеральні води.

Лікувальні грязі

В Одеському регіоні розташовані кілька великих родовищ лікувальних грязей, які застосовуються для лікування різноманітних захворювань:

- Куяльницький лиман – одне з найбільших грязелікувальних джерел України, багате на біологічно активні речовини, що мають протизапальну та регенеративну дію.
- Хаджибейський лиман – містить високомінералізовані грязі, які використовуються для лікування опорно-рухового апарату.
- Шаболатський лиман – має грязі з високим вмістом йоду, що позитивно впливають на роботу щитоподібної залози.

Лікувальні грязі використовуються в санаторіях та SPA-центрах Одеської області, що сприяє розвитку медичного та wellness-туризму.

Мінеральні води Одеського регіону

Одеський регіон відомий не тільки своїм морським узбережжям, а й значним потенціалом у сфері бальнеологічного туризму, оскільки на його території знаходяться унікальні джерела мінеральних вод, що використовуються для лікувальних і профілактичних процедур. Завдяки високому вмісту корисних мікроелементів, ці води застосовуються в бальнеотерапії, питному лікуванні, грязелікуванні та СПА-процедурах.

Основні джерела мінеральних вод Одеського регіону

1. Куяльницьке джерело

Один із найвідоміших і найцінніших бальнеологічних ресурсів регіону – Куяльницька мінеральна вода. Це унікальне джерело розташоване біля Куяльницького лиману, неподалік від Одеси, і відоме своїм особливим хімічним складом.

Хімічний склад і властивості:

- Високий вміст натрію, сульфатів, хлоридів
- Наявність йоду та броду
- Висока мінералізація (до 10 г/л)

Лікувальні показання:

- Захворювання шлунково-кишкового тракту (гастрити, виразки, коліти)
- Порушення обміну речовин (ожиріння, подагра, цукровий діабет)
- Проблеми з опорно-руховим апаратом (артрити, остеохондроз)
- Нервові розлади та захворювання шкіри

Методи використання:

- Питне лікування – використовується для нормалізації травлення та обміну речовин
- Мінеральні ванни – покращують кровообіг, знімають м'язову напругу
- Інгаляції – позитивно впливають на органи дихання

Куяльницьке джерело активно використовується в санаторно-курортному лікуванні, а вода продається в бутильованому вигляді для домашнього вживання.

2. Джерела Білгород-Дністровського району

Окрему групу мінеральних вод Одеського регіону становлять джерела в районі Білгорода-Дністровського, які відомі своїми лікувальними властивостями.

Хімічний склад і властивості:

- Наявність гідрокарбонатних сполук

- Підвищений вміст кальцію та магнію
- Середня мінералізація

Лікувальні показання:

- Захворювання нирок та сечовидільної системи (уролітіаз, пієлонефрит)
- Серцево-судинні хвороби (гіпертонія, атеросклероз)
- порушення кислотно-лужного балансу організму

Методи використання:

- Питне лікування – сприяє очищенню організму та покращенню роботи нирок
- Бальнеологічні процедури – застосовуються в санаторіях для відновлення серцево-судинної системи

Завдяки цим джерелам, в Білгород-Дністровському районі розташовано кілька оздоровчих комплексів і санаторіїв, які пропонують програми на основі мінеральних вод.

Перспективи розвитку бальнеологічного туризму в Одеському регіоні

Одеська область має значний потенціал для розвитку бальнеологічного туризму завдяки унікальним мінеральним джерелам. Основні перспективи включають:

Розширення санаторно-курортної бази – створення нових центрів з використанням мінеральних вод Популяризація лікувальних вод серед туристів – залучення міжнародних гостей для бальнеотерапії Розвиток СПА-індустрії – відкриття нових wellness-центрів з процедурами на основі мінеральних вод Інвестування в інфраструктуру – модернізація існуючих курортів та впровадження нових технологій у лікуванні

Таким чином, мінеральні води Одеського регіону є важливим фактором оздоровчого туризму та мають значний вплив на привабливість регіону для внутрішніх і зовнішніх туристів.

2.1.3. Морські та рекреаційні ресурси Одеського регіону

Одеський регіон є одним із найважливіших центрів оздоровчого туризму в Україні завдяки своєму унікальному географічному розташуванню та наявності багатих природних ресурсів. Головним елементом рекреаційного потенціалу області є Чорне море та прибережна зона, які забезпечують сприятливі умови для відпочинку, лікування та реабілітації.

Роль Чорного моря у розвитку оздоровчого туризму

Чорноморське узбережжя Одеської області відіграє ключову роль у розвитку санаторно-курортного відпочинку, створюючи сприятливі умови для відновлення здоров'я. Його унікальні природні характеристики роблять регіон привабливим для туристів, які шукають оздоровлення, релаксацію та профілактику різних захворювань.

Основні фактори, що впливають на оздоровлення:

1. Морська вода та її лікувальні властивості

Чорне море є головним природним ресурсом для оздоровлення завдяки хімічному складу води, яка містить важливі мінерали та мікроелементи:

- Йод – необхідний для нормального функціонування щитоподібної залози.
- Магній – допомагає знижувати рівень стресу, покращує роботу нервової системи.
- Кальцій та калій – сприяють зміцненню кісток і нормалізації кров'яного тиску.
- Натрій – бере участь у регуляції водно-сольового балансу організму.

Купання в морській воді покращує стан шкіри, підвищує тонус м'язів, зміцнює серцево-судинну систему, а також стимулює метаболічні процеси.

2. Грязелікування та сольові озера

Окрім морської води та пляжів, важливу роль у розвитку оздоровчого туризму відіграють лікувальні грязі лиманів та сольових озер Одеської області. Серед найвідоміших об'єктів:

- Куяльницький лиман – один із найстаріших грязьових курортів України, відомий своїми цілющими муловими грязями.

- Шаболатський лиман (Сергіївка) – використовується для лікування захворювань опорно-рухового апарату та нервової системи.
- Будацький лиман – відомий своїми сульфідними грязями, які сприяють омолодженню шкіри.

Грязелікування активно застосовується для реабілітації після травм, лікування суглобових захворювань та нервових розладів.

2.2. Сучасний стан санаторно-курортної інфраструктури Одеського регіону

Одеський регіон є одним із ключових осередків санаторно-курортного туризму в Україні завдяки унікальному поєднанню природних, кліматичних та бальнеологічних ресурсів. Територія області охоплює понад 300 км чорноморського узбережжя, що створює сприятливі умови для оздоровлення та рекреації. Особливу цінність становлять лікувальні грязі Куяльницького лиману, що використовуються в терапії хронічних захворювань опорно-рухового апарату, нервової системи та шкіри. Крім того, регіон має джерела мінеральних вод у Затокі, Сергіївці, Білгород-Дністровському районі, які традиційно застосовуються у санаторному лікуванні.

1. Скорочення потоку туристів

Безпекова ситуація, введення воєнного стану, регулярні повітряні тривоги, ризики ракетних обстрілів та заборона на проведення масових заходів істотно вплинули на туристичну привабливість Одеського регіону. Як наслідок, попит на оздоровчий та рекреаційний відпочинок у південних регіонах різко знизився.

За оцінками Одеської обласної військової адміністрації, у 2022 році кількість туристів в регіоні скоротилася більш ніж на 80% у порівнянні з 2021 роком. Значна частина санаторіїв та курортних закладів була вимушена

тимчасово припинити діяльність або перепрофілюватися під потреби внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Загальна динаміка туристичного потоку в регіоні виглядає наступним чином:

- У 2020 році, попри пандемію COVID-19, Одеський регіон відвідали приблизно 1,1 мільйона туристів, переважно внутрішніх, завдяки пом'якшенню карантинних обмежень влітку.
- У 2022 році, після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації, кількість туристів впала до орієнтовно 250 тисяч осіб, що становить зниження на 77% порівняно з 2020 роком.
- У 2024 році, незважаючи на продовження бойових дій, спостерігається часткове відновлення – кількість туристів досягла близько 400 тисяч, що свідчить про зростання на 60% у порівнянні з 2022 роком. Це пояснюється адаптацією санаторно-курортних закладів до нових умов, підвищенням попиту на оздоровлення серед ВПО та місцевого населення, а також відкриттям обмеженої кількості безпечних зон для відпочинку.

Таблиця 2.2.1. Туристичний потік в Одеському регіоні (2020, 2022, 2024)

Рік	Орієнтовна кількість туристів	Зміна у % порівняно з попереднім періодом	Коментар
2020	~1 100 000	---	Зниження через пандемію COVID-19
2022	~250 000	77%	Падіння через повномасштабне вторгнення російської федерації
2024	~400 000	+60%	Часткове відновлення туристичної активності, нові формати оздоровлення

2. Переорієнтація функцій об'єктів

В умовах війни численні заклади санаторно-курортної сфери Одеського регіону були змушені переорієнтувати свої функції, щоб відповісти на нагальні потреби країни. Одним із основних напрямків цієї переорієнтації стало надання

допомоги внутрішньо переміщеним особам (ВПО) та розміщення біженців, що змусило значну частину санаторіїв та курортних закладів змінити свою діяльність.

Багато об'єктів, які функціонували як курорти, були перепрофільовані для забезпечення житлом військових підрозділів або інших інфраструктурних потреб Збройних Сил України. Це також сприяло скороченню доступних санаторних послуг для цивільного населення, зменшення рівня обслуговування та загального зношення інфраструктури. Багато об'єктів потребують відновлення та модернізації після закінчення конфлікту, що ставить перед власниками нові фінансові виклики.

Наслідки такого перепрофілювання також включають зміни в економічних показниках санаторно-курортної сфери. Тривала відсутність туристичних потоків через безпекову ситуацію призвела до значних фінансових втрат для багатьох закладів. Оскільки більшість санаторіїв та курортів вже не могли працювати за звичайною схемою, деякі з них зіштовхнулися з проблемами у підтримці необхідного рівня інфраструктури, що включає підтримку приміщень та ремонт обладнання. Модернізація і оновлення матеріально-технічної бази для забезпечення високоякісного відпочинку на цьому етапі стали практично неможливими через брак фінансів і відсутність попиту на традиційні послуги.

Цей процес переорієнтації також сприяв зміні соціальних функцій санаторно-курортних закладів, де обслуговування внутрішньо переміщених осіб стало пріоритетом. Як наслідок, попит на медичні послуги, спеціалізовані процедури та оздоровчі програми значно знизився, а відновлення цих функцій після війни потребуватиме значних ресурсів та інвестицій.

3. Закриття пляжів

З початку війни в Україні одним із ключових обмежень для відпочивальників стало повне або часткове закриття пляжів на узбережжі Одеської області. Основною причиною цього стало мінування берегової лінії та

небезпека морських мін у прибережних водах. За інформацією Державної прикордонної служби України та Одеської обласної військової адміністрації (ОВА), протягом 2022–2023 років цивільне купання в морі було заборонене з міркувань безпеки.

У 2023 році лише в окремих ділянках, за умови забезпечення безпечного доступу, було дозволено відкриття пляжних зон. Проте більшість морських курортів, зокрема Затока, Кароліно-Бугаз, Лебедівка, залишалися недоступними для класичного пляжного туризму. Це суттєво знизило привабливість регіону для відпочивальників.

У 2024 році ситуація почала покращуватися. В Одесі та Одеській області планували відкрити для відвідування близько 20 пляжів. Про це повідомив голова Одеської ОВА Олег Кіпер, зазначивши, що відкриття пляжів відбуватиметься поступово, залежно від проведених перевірок на безпеку.

4. Ускладнення логістики

Військові дії призвели до пошкодження автомобільних доріг, мостів, а також залізничної інфраструктури. В'їзд до окремих курортних місцевостей став значно складнішим, що зменшило можливість доставки товарів і переміщення туристів.

5. Фінансові труднощі та призупинення інвестицій Фінансові труднощі та призупинення інвестицій стали серйозною проблемою для санаторно-курортної інфраструктури Одеського регіону під час війни.

Високий рівень ризику, пов'язаний з бойовими діями, зниженням попиту на послуги та невизначеністю щодо тривалості конфлікту, змусили інвесторів заморозити або відкласти численні проєкти.

6. Відтік кадрів

Інформація про відтік кадрів та кадровий голод у санаторно-курортних зонах Одеського регіону в умовах війни підкріплюється низкою джерел:

1. Мобілізація та виїзд медичного персоналу: З початком повномасштабної війни значна частина медичного персоналу, зокрема лікарі та

медсестри, виїхала за кордон через побоювання за безпеку та підвищений ризик. Також частина медиків була мобілізована до Збройних Сил України. Це створило серйозну проблему для медичних закладів, зокрема для тих, які працюють в санаторіях та оздоровчих центрах, що потребують спеціалізованої медичної допомоги для гостей.

2. Мобілізація сервісного персоналу: Окрім медичних працівників, значна частина персоналу сфери обслуговування також була мобілізована або виїхала за кордон у пошуках більш безпечних умов. Це вплинуло на здатність курортних закладів надавати повноцінні послуги та обслуговувати відпочивальників на високому рівні.

3. Проблеми з набором нових кадрів: В умовах війни та нестабільності набір нових кадрів, особливо кваліфікованих медичних і обслуговуючих працівників, став складнішим. Пошук кадрів для курортних закладів, де необхідні специфічні знання та досвід, став справжнім викликом. Внаслідок цього деякі заклади були змушені скорочувати кількість обслуговуючого персоналу або відкладати відкриття нових об'єктів.

Підтвердженням цих фактів є дані Міністерства охорони здоров'я та Державної служби зайнятості України, а також численні новини та інтерв'ю з представниками туристичних і оздоровчих закладів, де обговорюються кадрові проблеми в умовах війни. <https://www.bbc.com/ukrainian/news-62383521>[30]

2.3. Попит на оздоровчі туристичні послуги та цільова аудиторія

Загальні тенденції попиту на оздоровчі туристичні послуги

Попит на оздоровчий туризм в Україні, зокрема в Одеському регіоні, зростає, і цей процес супроводжується розвитком нових видів послуг, орієнтованих на підтримку фізичного та психологічного здоров'я. За даними Державної служби статистики України, в останні роки спостерігається сталий

тренд на збільшення кількості осіб, які обирають оздоровчий відпочинок. Це зростання є результатом декількох факторів, серед яких можна виділити:

1. Зміни в демографічній структурі населення: Україна переживає старіння населення, що впливає на зростання попиту на оздоровчі послуги серед осіб віком 50+. Як показує статистика, частка людей старше 50 років збільшується, що підтверджують дані Державної служби статистики України. У 2023 році ця категорія населення становила понад 37% від загальної кількості, що створює додатковий попит на оздоровчі тури та реабілітаційні послуги (Державна служба статистики України, 2023). <https://stat.gov.ua/> [33]

1. Зміна споживчих уподобань: У постковідний період в Україні спостерігається зростання інтересу до wellness-туризму, який включає не тільки лікувальні процедури, але й програми для поліпшення психічного стану, таких як йога, медитація, оздоровчі масажі, SPA-послуги. Згідно з дослідженнями, проведеними різними туристичними агентствами, більш як 40% опитаних туристів виявляють інтерес до поєднання відпочинку і оздоровлення (Дослідження туристичних агентств, 2023). <https://globalwellnessinstitute.org> [16]

2. Попит на лікувальні послуги: В Україні активно розвивається санаторно-курортний сектор, особливо в таких областях, як Одеська, де є значний потенціал для використання природних ресурсів, зокрема лікувальних грязей та мінеральних вод, які забезпечують ефективні лікувальні процедури. Це стало основою для формування попиту на такі послуги серед різних вікових груп.

Цільова аудиторія оздоровчого туризму

Цільова аудиторія оздоровчого туризму в Одеському регіоні досить різноманітна, проте можна виділити кілька основних категорій споживачів:

- **Люди віком 50+:** Це одна з найбільших категорій споживачів оздоровчих послуг. Старше покоління все більше орієнтується на підтримку здоров'я, профілактичне лікування та реабілітацію. Вони частіше відвідують санаторії та курорти для оздоровлення, оскільки з віком зростають проблеми з

опорно-руховим апаратом, серцево-судинними захворюваннями та психоемоційним станом. Це підтверджується даними Міністерства охорони здоров'я України, яке зазначає, що більшість пацієнтів санаторіїв складають люди старше 50 років. Також ці особи зазвичай мають стабільні фінансові можливості, що дозволяє їм інвестувати в довгострокові оздоровчі тури.

- **Молоді та середнього віку (25–45 років):** Друга категорія споживачів оздоровчого туризму включає молодь та людей середнього віку, які все більше орієнтуються на wellness-послуги. Зокрема, вони зацікавлені в оздоровчих процедурах для профілактики стресу, відновлення після фізичних навантажень, а також для збереження загального стану здоров'я. Популярністю користуються такі послуги, як спа-процедури, масажі, тури для зниження стресу, йога та медитація. Станом на 2023 рік спостерігається збільшення попиту на такі напрямки, особливо серед представників середнього класу та бізнесменів.

- **Сімейні туристи:** Збільшується попит серед сімей, які обирають оздоровчі курорти для відпочинку з дітьми. Це пов'язано з бажанням батьків забезпечити своїм дітям активний та здоровий відпочинок. Відпочинок на курортах з оздоровчими процедурами стає популярним серед родин, оскільки пропонуються програми, які включають оздоровлення дітей, фізичну активність, екологічно чисті продукти та інші аспекти здорового способу життя.

- **Туристи, які потребують реабілітації:** Відновлення після хвороб, операцій та травм стає важливою частиною туризму. Оздоровчі курорти Одеської області пропонують реабілітаційні програми, спрямовані на відновлення після хірургічних втручань або важких захворювань, таких як інсульт чи травми опорно-рухового апарату. Ці програми зазвичай включають фізіотерапевтичні процедури, масажі, лікувальні грязі та фізичні вправи.

<https://www.globalwellnesssummit.com/2023-global-wellness-trends/> [16]

Фактори, що впливають на попит

Економічна ситуація

- Попит на оздоровчі послуги в Україні дійсно значною мірою залежить від економічної ситуації, і в умовах економічної нестабільності зростає інтерес до більш доступних варіантів відпочинку, зокрема, санаторіїв та курортів із помірними цінами. Зокрема, такі тенденції можна спостерігати під час війни та економічної кризи, коли надається перевага внутрішньому туризму, зокрема оздоровчим закладам, які пропонують доступні пакети послуг.

- **Зростання внутрішнього туризму в умовах війни:** Оскільки міжнародний туризм знизився через безпекову ситуацію, багато українців почали більше обирати внутрішні напрямки для відпочинку. Зокрема, попит на санаторії та курорти в Україні зріс, особливо у регіонах, які знаходяться подалі від зон активних бойових дій. Це підтверджується статистикою від Української асоціації активного туризму, яка вказує на зростання інтересу до відпочинку в Карпатах та на Одещині, де ціни на послуги залишаються більш доступними порівняно з закордонними курортами.

- **Дослідження про зниження попиту на дорогі курорти:** Згідно з дослідженням Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД), під час економічної кризи спостерігається зниження попиту на дорогі курорти, водночас зростає інтерес до більш доступних варіантів оздоровлення. Наприклад, в умовах економічної кризи в Україні на 2023 рік спостерігалось збільшення кількості внутрішніх туристів на курортах Одеси та на Західній Україні, де пропонуються доступні послуги та комплексні оздоровчі програми.

- **Попит на санаторії та курорти в умовах економічної нестабільності:** В умовах економічної нестабільності українці частіше обирають курорти та санаторії, які пропонують не тільки відпочинок, а й медичні послуги за доступними цінами. Це можна побачити на прикладі популярності таких курортів, як Сергіївка та Куяльник, де пропонуються лікувальні грязі та мінеральні води за доступними цінами. Згідно з інформацією з РБК-Україна, багато курортів в Одеській області зменшили вартість своїх

послуг через кризу, що дозволяє залучити більшу кількість українських туристів.

- **Збільшення попиту на комплексні послуги:** У період економічної кризи та війни попит на курорти, які пропонують комплексні послуги (лікування, відпочинок, реабілітація), також зростає. Наприклад, санаторії в Україні, які займаються лікуванням хвороб дихальних шляхів, порушень опорно-рухового апарату та стресів, стають популярними серед людей, які хочуть поєднати лікування з відпочинком за помірну плату.

3. Природні ресурси регіону

1. Лікувальні грязі Куяльницького лиману

Куяльницький лиман, розташований неподалік від Одеси, є одним з найбільш відомих природних ресурсів для оздоровлення. Лиман відомий своєю лікувальною гряззю, яка використовується для лікування захворювань опорно-рухового апарату, шкірних захворювань, а також для загального оздоровлення організму. Грязі Куяльницького лиману мають високу концентрацію органічних сполук і мінералів, що робить їх особливо корисними для відновлення фізичної активності та зниження стресу. Крім того, грязелікування є ефективним засобом профілактики хронічних захворювань.

Підтвердження: Одеська обласна рада повідомляє, що грязелікування в Куяльнику є частиною лікувально-оздоровчих програм численних санаторіїв, які пропонують такі послуги для туристів. rbc.ua [32]

2. Мінеральні води

В Одеському регіоні також є кілька джерел мінеральних вод, які використовуються для лікування широкого спектра захворювань. Мінеральні води, що є в регіоні, в тому числі в селах Сергіївка та Кароліно-Бугаз, застосовуються для питного лікування, ванн і компресів. Вода має різні мінеральні склади, зокрема для лікування хвороб травної системи, шкіри та серцево-судинної системи.

Сергіївка відома своїми мінеральними водами, які вивозять на території санаторіїв та використовують для лікувальних процедур, таких як пиття води, інгаляції та ванни. Крім того, це джерело часто використовується в програмах реабілітації після хвороб серцево-судинної системи.

3. Клімат

Висока кількість сонячних днів протягом року також сприяє розвитку оздоровчих практик, таких як сонячні ванни та активні програми, які включають фізичні вправи на відкритому повітрі. Одеська область має доступ до Чорного моря, що дозволяє проводити лікувальні процедури за допомогою морських вод та морського повітря.

4. Інші природні ресурси

Окрім грязей і мінеральних вод, Одеська область володіє багатими природними ландшафтами, що включають степи, лісові масиви, а також прибережні екосистеми. Ці ресурси активно використовуються для розвитку екологічного туризму та програми відновлення здоров'я через природні фактори, зокрема через прогулянки на свіжому повітрі, велоспорт, пішохідні тури та активний відпочинок на природі.

Підтвердження: Згідно з дослідженням Одеського національного університету ім. Мечникова, природні ресурси регіону мають великий потенціал для розвитку оздоровчого туризму. [odessa](#). [33]

2.4. Основні проблеми розвитку оздоровчого туризму в Одеському регіоні

Одеська область володіє значним потенціалом для розвитку оздоровчого туризму завдяки своїм природним ресурсам, клімату та культурній спадщині. Однак існують низка проблем, які стримують повноцінне використання цього потенціалу. Основні з них:

1. Недостатній розвиток матеріально-технічної бази

У 2024 році ситуація з матеріально-технічною базою санаторно-курортної інфраструктури Одеської області залишається складною. Більшість об'єктів цієї галузі мають застарілу інфраструктуру, що створює проблеми для забезпечення високої якості послуг. Багато закладів потребують значних інвестицій у модернізацію, як фізичної частини (будівлі, доріжки, території), так і медичного обладнання, що особливо важливо для ефективності лікувальних процедур.

Причини проблем:

1. Бойові дії та економічна криза: Через війну інфраструктура в Одеському регіоні зазнала серйозних пошкоджень. Наприклад, деякі санаторії, зокрема в прибережних районах, не могли продовжити роботу через пошкодження приміщень та інфраструктури (дороги, мости, комунікації). Це суттєво знизило привабливість регіону для туристів, а також обмежило здатність закладів надавати необхідні оздоровчі послуги.

2. Застаріле обладнання: Багато санаторіїв та курортів використовують медичне обладнання, яке не відповідає сучасним стандартам. Це стосується як процедур, що базуються на природних ресурсах (мінеральні води, грязі, теплі джерела), так і медичних установок, що використовуються для реабілітації та профілактики. Потреба в оновленні обладнання, а також у підвищенні кваліфікації персоналу для роботи з новими технологіями – це ще одна велика проблема.

Приклади:

1. Санаторій «Сергіївка»: Цей курорт зазнав значних збитків через пошкодження будівель та інфраструктури під час війни, що створило труднощі для відновлення повноцінного функціонування. На тлі цього виникли труднощі з ремонтом та оновленням матеріально-технічної бази. На даний момент заклад працює переважно для прийому ВПО (внутрішньо переміщених осіб), що обмежує використання його як оздоровчого курорту.

2. "Куяльницький лиман": Одним із важливих природних ресурсів Одеського регіону є лікувальні грязі Куяльницького лиману, проте старі методи їх застосування та недообладнана інфраструктура вимагають модернізації. Оновлення медичних установ та залучення сучасних технологій лікування могли б зробити цей курорт більш привабливим для туристів та підвищити якість послуг.

3. "Затока": Відновлення санаторіїв в Затоці після пошкоджень інфраструктури внаслідок війни – ще один приклад. Відновлення доріг, ремонт пляжної зони, відновлення лікувальних установ і процедур можуть зайняти багато часу та коштів.

2. Незадовільний стан матеріально-технічної бази

Багато санаторіїв та курортів в Одеському регіоні, які відомі своїми природними ресурсами, такими як лікувальні грязі Куяльницького лиману та мінеральні води, стикаються з проблемою застарілої інфраструктури. Це стосується не лише фізичних споруд, але й медичного обладнання, яке потребує оновлення для відповідності сучасним стандартам лікування та реабілітації.

Приклад: Санаторій «Куяльник», що спеціалізується на лікувальних грязях та мінеральних водах, зіткнувся з проблемою застарілого медичного обладнання, яке необхідно оновлювати для забезпечення ефективного лікування пацієнтів. Через обмежене фінансування, модернізація медичного обладнання відставала, що обмежувало можливості для надання високоякісних послуг.

3. Медичне обладнання та послуги

У 2024 році розвиток медичних послуг на курортах та в санаторіях Одеської області залишався одним із важливих напрямків для підвищення привабливості регіону серед туристів, зокрема з оздоровчою метою. Однак через дефіцит фінансування багато закладів не змогли здійснити модернізацію медичних кабінетів і обладнання, що обмежує спектр послуг, які вони можуть надати.

Приклад: Санаторій «Чорномор'я» в Затоці почав активно розвивати програми фізіотерапії та спа-процедур, використовуючи сучасне обладнання. Водночас для подальшого розвитку курорту необхідно залучати додаткові інвестиції для повного оновлення медичного обладнання, що дозволить значно розширити спектр послуг та підвищити якість обслуговування клієнтів.

4. Виклики та перспективи

Основними викликами в 2024 році для розвитку оздоровчого туризму в Одеському регіоні залишаються недостатнє фінансування для модернізації інфраструктури, дефіцит кваліфікованого медичного персоналу та необхідність інтеграції сучасних медичних технологій для надання висококваліфікованих послуг. Однак позитивним фактором є початок реалізації низки державних програм підтримки відновлення інфраструктури та модернізації санаторіїв, що дозволяє покращити ситуацію у довгостроковій перспективі.

Приклад: У 2024 році було реалізовано проект з реконструкції медичного корпусу санаторію «Перлина» в Одесі, який передбачав оновлення обладнання та розширення спектру медичних послуг. Це дозволило значно покращити умови для реабілітації пацієнтів та збільшити потік відпочиваючих.

Висновки до розділу 2

Одеський регіон має унікальні природно-кліматичні умови, які дозволяють розвивати оздоровчий туризм на високому рівні. Однак необхідно:

- Вдосконалити інфраструктуру санаторіїв.
- Популяризувати регіон на міжнародному рівні.
- Впроваджувати сучасні методики лікування та рекреації.

Таким чином, природні ресурси Одеського регіону створюють потужний потенціал для його розвитку як оздоровчого центру України та Європи. Кліматотерапія є ефективним та природним методом оздоровлення, який широко використовується в Одеській області. Завдяки сприятливому клімату,

унікальному складу морського повітря та високій мінералізації вод, регіон має всі умови для розвитку оздоровчого туризму.

1. Вплив війни на туристичну галузь: Війна значно знизила потік туристів через ризики обстрілів і мінування, що вплинуло на функціонування курортів регіону.
2. Переорієнтація функцій об'єктів: Багато санаторіїв були передані для потреб Збройних Сил України та тимчасово переміщених осіб, що обмежило їхню здатність приймати туристів.
3. Закриття пляжів: Мінування прибережної зони призвело до закриття пляжів у таких курортах, як Затока і Лебедівка, знижуючи привабливість для відпочивальників.
4. Труднощі з транспортом: Пошкодження інфраструктури і обмеження руху ускладнили доступ до курортних зон, що також вплинуло на кількість туристів.
5. Відтік кадрів: Мобілізація та виїзд медичного персоналу за кордон створили дефіцит кадрів в санаторіях, що негативно позначилося на їхній роботі.
6. Перспективи відновлення: Попри труднощі, регіон має потенціал для відновлення, зокрема за рахунок внутрішнього туризму та розвитку wellness-туризму.

Попит на оздоровчий туризм в Україні, зокрема в Одеському регіоні, продовжує зростати завдяки змінюваним демографічним, соціальним та економічним умовам. Відповідно до цих тенденцій курорти регіону мають значний потенціал для розвитку та пропозиції нових послуг, орієнтованих на здоров'я та благополуччя туристів. Санаторно-курортна інфраструктура Одеської області стикається з численними викликами, зокрема недостатнім розвитком матеріально-технічної бази та проблемами з модернізацією медичного обладнання. Однак, завдяки підтримці держави та розвитку приватних ініціатив, спостерігається поступове покращення ситуації, що дозволяє в перспективі покращити якість обслуговування та привабливість регіону для туристів, які шукають оздоровчий відпочинок.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ

3.1. Стратегії розвитку оздоровчого туризму

Модернізація матеріально-технічної бази: стратегії, приклади, напрямки

На 2025 рік модернізація матеріально-технічної бази залишається критично важливою умовою для відновлення та розвитку оздоровчого туризму в Одеській області. Значна частина інфраструктури санаторіїв, пансіонатів та лікувально-реабілітаційних центрів збудована ще у радянські часи та морально й фізично застаріла. В умовах конкуренції з більш модернізованими закладами інших регіонів України (Закарпаття, Львівщина, Хмельниччина), а також з приватним сектором, така ситуація знижує привабливість Одещини для туристів.

Основні проблеми:

- Зношені спальні корпуси, старі меблі, проблеми з водопостачанням та електрикою.
- Відсутність сучасного діагностичного та фізіотерапевтичного обладнання.
- Обмежений доступ до енергоефективних технологій, погана теплоізоляція будівель.
- Відсутність WI-FI, комфортних умов для роботи віддалено (що особливо актуально у післяпандемічний період).
- Погане пристосування об'єктів для маломобільних груп населення.

Стратегії модернізації

1. Цільове фінансування з державного та місцевого бюджетів

У межах програми відновлення регіонів, Кабінет Міністрів України передбачив підтримку сфери оздоровчого туризму. Наприклад, у 2024 році

Міністерство розвитку громад і територій передбачило кошти для відновлення інфраструктури туристичних об'єктів у південних регіонах.

2. Залучення міжнародної допомоги та грантів

Санаторії, які приймали внутрішньо переміщених осіб, можуть подаватись на проєкти USAID, U-LEAD, ЄБРР. Наприклад, у 2023 році санаторій «Куяльник» брав участь у програмі модернізації водогону за фінансової підтримки ПРООН.<https://www.undp.org/ukraine> [38]

3. Публічно-приватне партнерство (PPP)

Створення умов для залучення інвесторів через концесії та договори оренди. Такі формати дозволяють зберегти державну власність і водночас оновити об'єкти за кошти приватного бізнесу.

Приклад: Затока та Сергіївка розглядаються як потенційні території для пілотних проєктів PPP у сфері медичного туризму (за даними Одеської ОВА).

4. Впровадження “зелених” технологій

Для підвищення енергоефективності рекомендується використання сонячних батарей, систем рекуперації тепла, модернізація систем опалення та водопостачання. Деякі санаторії в регіоні, як-от «Орізонт» (Білгород-Дністровський), уже заявили про перехід на автономні системи енергозабезпечення до 2026 року.

Очікувані результати:

Підвищення рівня обслуговування – нові номери, сучасні санвузли, доступ до медичних процедур відповідно до європейських стандартів.

Розширення цільової аудиторії – включення не лише пенсіонерів, а й молоді, сімей з дітьми, IT-фахівців, які працюють дистанційно.

Покращення туристичного іміджу Одещини як безпечного та сучасного напрямку для оздоровлення.

3.1.1. Розвиток внутрішнього туризму в Одеському регіоні в умовах війни (станом на 2025 рік)

У 2025 році розвиток внутрішнього туризму в Одеській області набуває особливого значення на фоні воєнних дій, обмежень на виїзд за кордон для чоловіків призовного віку, падіння доходів населення та загального попиту на доступні оздоровчі послуги. З урахуванням цих умов, внутрішній туризм виступає не тільки як економічний інструмент підтримки галузі, але й як засіб соціальної реабілітації для широких верств населення, особливо внутрішньо переміщених осіб (ВПО), ветеранів та людей з посттравматичним синдромом.

Стратегії розвитку внутрішнього туризму

1. Спеціалізовані програми оздоровлення для ВПО та ветеранів

Уряд України реалізує програми реабілітації військовослужбовців та переселенців на базі санаторно-курортних закладів. В Одеському регіоні частина курортів, які раніше приймали лише відпочивальників, були переорієнтовані на надання психологічної, фізичної та медичної допомоги.

Приклад: Санаторії в Сергіївці, Кароліно-Бугазі та Куяльнику з 2022 року розпочали надання послуг реабілітації для ВПО та ветеранів, частково за державні кошти. У 2024–2025 роках у рамках програми Міністерства соціальної політики, низка з них отримала субвенції на обладнання реабілітаційних кімнат.

2. Розробка недорогих пакетів вихідного дня та сезонних акцій

З метою залучення середнього класу та молоді, необхідно пропонувати короткотермінові тури вихідного дня, сімейні пакети, акційні пропозиції, медичне страхування в складі путівок тощо.

Приклад: У 2024 році місцеві туроператори співпрацювали з санаторіями для запуску програм "Лікування + море", що включали проживання, базові фізіопроцедури та харчування за ціною від 800 грн на добу. Зростає популярність коротких турів на 3–5 днів. <https://visitukraine.today/> [39]

3. Промоція внутрішнього туризму через соціальні та медіа-кампанії

На державному рівні підтримується популяризація вітчизняних курортів як безпечних і доступних. Зокрема, платформи "Travel Ukraine", "Visit Ukraine" та проекти USAID сприяють промоції внутрішнього оздоровчого туризму.

Приклад: У 2023–2024 роках в рамках інформаційної кампанії «Мандруй Україною» було створено окремі маршрути по курортним зонам Одещини, включно з Білгород-Дністровським, Лебедівкою та Сергіївкою. <https://travel.gov.ua/> [36]

4. Акцент на сезонну мобільність та короткі тури вихідного дня

У зв'язку з ризиками тривалого перебування в одному місці та нестабільною безпековою ситуацією, набувають популярності короткі 3–5-денні тури:

- Візити до грязьових озер (наприклад, лиман Шагани).
- Одноденні екскурсії з оздоровчими процедурами.
- Тур вихідного дня: Одеса – Білгород-Дністровський – Сергіївка з можливістю лікувальних процедур.

Стратегії реалізації:

1. Інформаційні кампанії: просування внутрішніх оздоровчих турів через соцмережі, туристичні платформи (наприклад, Zruchno.Travel, ProZahid).
2. Державні дотації: програми компенсації частини вартості оздоровлення для окремих категорій населення (діти, пенсіонери, військові).
3. Гнучке ціноутворення: пропозиції з поетапною оплатою, ваучери, акції “2+1” тощо.
4. Партнерство з залізницею та автобусними компаніями: пільговий доїзд до санаторіїв, знижки на квитки (аналог програми «Тур вихідного дня» від Укрзалізниці).

Очікуваний ефект:

- Збереження туристичного потоку на рівні не нижче 30–40% довоєнного рівня.
- Соціальний ефект – доступність оздоровлення для вразливих категорій.
- Підтримка економіки регіону – робочі місця, податки, стимул до модернізації галузі.

Ці програми сприяють не лише оздоровленню населення, а й підтримці економіки регіону, створюючи робочі місця та зберігаючи функціонування

курортної інфраструктури. Розвиток внутрішнього туризму розглядається як одна з ключових стратегій адаптації до умов війни та збереження галузі на майбутнє.

3.1.2 Інтеграція з національними програмами відновлення

Одеський регіон активно включається у реалізацію національних програм відновлення, спрямованих на стабілізацію та розвиток туристичної сфери в умовах воєнного стану. Участь у цих програмах дозволяє курортним установам залучати державне та міжнародне фінансування для модернізації, покращення сервісу та створення нових оздоровчих пропозицій, зокрема для ВПО, ветеранів та інших вразливих категорій населення.

Основні напрями інтеграції:

- Фінансування реконструкції санаторно-курортних закладів
- За підтримки державних та міжнародних донорських структур санаторії Одеського регіону отримують кошти на капітальні ремонти, оновлення номерного фонду, модернізацію медичного обладнання.
- Навчання та перекваліфікація персоналу
- В межах програми «Армія відновлення» та ініціатив Міністерства економіки та Мінветеранів працівники санаторної галузі проходять курси з психологічної реабілітації, сервісного обслуговування та інклюзивного туризму.
- Розвиток транспортної та соціальної інфраструктури
- У межах програми "Велике відновлення" у 2023–2025 рр. пріоритетними стали проєкти, що включають реконструкцію доріг до курортних зон, покращення логістики для людей з інвалідністю, облаштування укриттів у рекреаційних об'єктах.

Стратегічні переваги такої інтеграції:

- Доступ до додаткового фінансування навіть в умовах кризи.
- Підвищення якості послуг через модернізацію та навчання.
- Покращення іміджу регіону як безпечного та відповідального курорту.

- Залучення ветеранів та ВПО не лише як клієнтів, але й як працівників галузі.

Участь Одеської області в національних програмах відновлення відкриває реальні можливості перезапуску та трансформації оздоровчого туризму відповідно до нових викликів і потреб українського суспільства.

3.1.3 Залучення інвестицій та міжнародної допомоги

У 2024–2025 роках одним із ключових напрямів стратегічного розвитку оздоровчого туризму в Одеському регіоні стало залучення зовнішнього фінансування – як державних, так і приватних інвестицій, а також міжнародної технічної допомоги. В умовах воєнного стану та обмеженого бюджету саме іноземні гранти, інвестпрограми й підтримка донорських організацій дозволяють підтримувати життєздатність галузі й формувати основу для її післявоєнного відновлення.

Форми залучення фінансування:

1. Міжнародні гранти

Надання безповоротної допомоги на реконструкцію санаторіїв, закупівлю обладнання, підвищення енергоефективності та розвиток безпечної інфраструктури.

Приклад: У 2023–2024 рр. Одеський регіон отримав підтримку в межах програми **EU4Business**, що фінансувала мікрогранти для туристичного сектору, включаючи санаторно-курортні заклади, зокрема на заходи з адаптації інфраструктури під потреби ВПО. <https://eu4business.org.ua> [8]

2. Партнерські програми з міжнародними організаціями

Залучення ресурсів ООН, ПРООН, USAID, GIZ тощо для розбудови соціально орієнтованих оздоровчих програм.

Приклади: У 2024 році ПРООН профінансувала відновлення приміщень санаторію в Білгород-Дністровському для розміщення ветеранів і створення реабілітаційного простору. <https://www.undp.org/uk/ukraine> [46]

USAID надає технічну допомогу для розробки індивідуальних бізнес-планів закладам у сфері туризму через проєкт **Economic Resilience Activity (ERA)**. <https://www.usaid.gov/ukraine> [38]

3. Державні пільгові програми для інвесторів

Законодавчі ініціативи, що передбачають податкові пільги, спрощення дозвільних процедур, підтримку концесій для приватного сектору.

Напрямки інтересу:

- Перетворення занедбаних об'єктів у сучасні центри медичного туризму.
- Підтримка програм з термомодернізації (Державний фонд регіонального розвитку, програма «Енергоефективність» через Фонд енергоефективності).

Стратегії реалізації на рівні регіону:

- Створення інвестиційних паспортів Одеської області з переліком курортних об'єктів, які можуть бути залучені під інвестпроєкти (напр., санаторії в Затоці, Сергіївці, Куяльники). oda.od.gov.ua [33]
- Організація форумів та круглих столів з потенційними інвесторами (наприклад, участь Одеської ОВА у виставці «Ukrainian Recovery Forum» у Варшаві 2024 року).
- Механізм державно-приватного партнерства (ДПП): можливість передачі в оренду/управління частини санаторної інфраструктури інвестору з умовами модернізації та відкритого доступу до послуг для соціальних груп.

Очікувані результати:

- Реконструкція ключових об'єктів санаторно-курортної інфраструктури.
- Запровадження сучасного медичного обладнання (наприклад, фізіотерапевтичні кабінети, системи для реабілітації ветеранів).
- Створення нових робочих місць для місцевого населення, ВПО та учасників бойових дій.
- Підвищення привабливості регіону для внутрішнього та майбутнього іноземного туризму.

3.1.4 Промоція та маркетинг

У 2024–2025 роках активна промоція оздоровчого туризму стала ключовим напрямом у стратегії відновлення туристичної галузі Одеського регіону. В умовах обмежень на міжнародні подорожі, внутрішнього переміщення населення, а також загальної напруги через війну, важливо сформувати нову довіру до безпечного та якісного відпочинку в межах країни.

Основні напрями промоційної стратегії:

1. Розвиток онлайн-комунікації та цифрової присутності

- Створення сучасних сайтів санаторіїв та курортів з інтеграцією бронювання, віртуальних турів, блогів про здоров'я та можливості реабілітації.
- Активне просування на платформах для внутрішнього туризму, таких як: <https://discover.ukraine.ua> [5]
- Використання соціальних мереж (Facebook, Instagram, TikTok) для просування спеціальних пропозицій, історій успішного оздоровлення, відеооглядів процедур.

Приклад: Куяльницький санаторій у 2024 році створив Instagram-кампанію з відеооглядами процедур на основі грязей лиману, що збільшило кількість заявок у літній сезон майже на 30%.

2. Участь у туристичних виставках та форумах

- Презентації на українських подіях, таких як:
- UITT (Ukraine International Travel and Tourism Exhibition) в Києві
- Ukrainian Recovery Forum (Варшава, Львів, 2024)
- Представлення нових продуктів оздоровчого туризму: пакети для ветеранів, програми для ВПО, послуги реабілітації після стресу та ПТСР.

Приклад: На UITT 2024 Одеська область представила концепцію "*Safe Health Retreats in South Ukraine*", де презентували модернізовані заклади Сергіївки та Затоки як безпечні зони відновлення для українців.

3. Розробка цільових маркетингових програм

- Програми для внутрішньо переміщених осіб, ветеранів та медиків із акцентом на безкоштовне або часткове фінансування відновлення здоров'я.
- Локальні партнерства з бізнесом (аптечні мережі, страхові компанії, мобільні оператори) для крос-промоушену.

Приклад: У 2024 році одна з клінік у Білгород-Дністровському запустила спільну програму з мережею аптек "Подорожник": при покупці препаратів – знижка на діагностику та оздоровчі дні.

3.2. Інноваційні підходи до організації оздоровчого туризму

У 2025 році, попри тривалий воєнний стан в Україні, Одеська область демонструє прагнення до адаптації оздоровчого туризму до нових соціально-економічних і безпекових умов. Регіон не лише намагається зберегти функціонування існуючих закладів, а й активно впроваджує інноваційні підходи, які дозволяють переформатувати галузь відповідно до потреб часу.

Основні особливості сучасного стану та викликів:

1. Воєнна загроза та обмеження доступу до узбережжя: Через загрозу ракетних ударів, мінування узбережжя та евакуацію окремих територій доступ до деяких морських курортів тимчасово обмежений. Це спонукає туристичну галузь до переорієнтації на безпечніші локації, включаючи передмістя Одеси, курортні села, а також санаторії, розташовані у внутрішній частині регіону.

2. Попит на реабілітаційні та оздоровчі послуги: зростає кількість ветеранів, військовослужбовців та внутрішньо переміщених осіб, які мають нагальну потребу у фізичному та психологічному відновленні. Це створює новий запит на спеціалізовані медико-реабілітаційні послуги, зокрема в умовах перебування у санаторіях або під амбулаторним наглядом.

3. Фінансова нестабільність у громадян: У наслідок економічної кризи, викликаной війною, пріоритет віддається недорогим, доступним оздоровчим

пропозиціям, які фінансуються або частково субсидуються державою, благодійними фондами, міжнародними партнерами.

3.2.1 Цифровізація та впровадження телемедицини

Одеська область активно впроваджує цифрові технології та телемедицину в сфері оздоровчого туризму. Ці інновації спрямовані на підвищення доступності та якості оздоровчих послуг для широкого кола пацієнтів, включаючи ветеранів, внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та мешканців віддалених районів.

1. Онлайн-платформи для бронювання та консультацій

В Одеській області впроваджуються цифрові платформи, які дозволяють пацієнтам:

Бронювати оздоровчі послуги в санаторіях та спа-центрах.

Отримувати попередні консультації з фахівцями в режимі онлайн.

Слідкувати за процесом лікування та отримувати рекомендації щодо подальшого оздоровлення.

Наприклад, курортний спа-готель KADORR Hotel Resort & Spa в Одесі пропонує можливість онлайн-бронювання номерів та оздоровчих процедур, що забезпечує зручність для клієнтів.

2. Телемедичні послуги

Одеська область стала піонером у впровадженні телемедицини в Україні. Було створено вертикально інтегровану систему телемедичних консультацій, яка охоплює 93 медичні заклади області — від амбулаторій сімейної практики до високоспеціалізованих обласних лікарень. oocl.org.ua [29]

Ключові переваги:

Дистанційний моніторинг стану здоров'я пацієнтів, що особливо актуально для ветеранів та ВПО, які не мають можливості постійно перебувати в оздоровчих закладах.

Зменшення потреби у фізичному відвідуванні медичних закладів, що важливо в умовах обмеженого пересування під час війни.

Підвищення ефективності лікування завдяки швидкому обміну інформацією між лікарями різних рівнів.

Згідно з даними, Одеський обласний центр телемедицини, відкритий на базі обласної клінічної лікарні, за рік провів понад 10 тисяч телемедичних консультацій між лікарями первинної ланки з віддалених населених пунктів та вузькими спеціалістами. <https://thedigital.gov.ua/> [26]

3.2.2 Модернізація матеріально-технічної бази

1. Онлайн-платформи для бронювання та консультацій

В Одеській області впроваджуються цифрові платформи, які дозволяють пацієнтам:

- Бронювати оздоровчі послуги в санаторіях та спа-центрах.
- Отримувати попередні консультації з фахівцями в режимі онлайн.
- Слідкувати за процесом лікування та отримувати рекомендації щодо подальшого оздоровлення.

Наприклад, курортний спа-готель KADORR Hotel Resort & Spa в Одесі пропонує можливість онлайн-бронювання номерів та оздоровчих процедур, що забезпечує зручність для клієнтів.

2. Впровадження національної стратегії розвитку телемедицини

У 2023 році Кабінет Міністрів України ухвалив стратегію розвитку телемедицини до 2025 року, яка передбачає:

- Підвищення стандартів телемедичних послуг.
- Розширення доступу до медичних послуг для населення, особливо в сільській місцевості.
- Інтеграцію телемедицини в систему охорони здоров'я на всіх рівнях.

Ця стратегія підтримується західними партнерами України та сприяє розвитку телемедицини в регіонах, включаючи Одеську область.

3.2.3. Розвиток внутрішнього туризму та спеціалізованих програм

1. Спеціалізовані оздоровчі програми для ВПО та ветеранів

Програми для ВПО

Одеська область впроваджує програми, спрямовані на підтримку ВПО:

- Професійна підготовка та працевлаштування: У рамках державної програми «ЄРобота» роботодавці отримують одноразову виплату в розмірі 10 000 грн за працевлаштування ВПО. Більше 60 ВПО отримали гранти на самозайнятість або навчання, а також доступ до юридичної та психологічної підтримки. dp-reintegration.gov.ua [7]

- Інтеграційні програми на місцевому рівні: Тарутинська та Таїровська селищні ради розробили програми підтримки та інтеграції ВПО, які включають заходи з працевлаштування, перекваліфікації та забезпечення житлом. [U-LEAD](#)[39]

Програми для ветеранів

Для підтримки ветеранів реалізуються наступні ініціативи:

- Підприємницькі програми: Завдяки хакатонам та тренінгам, понад 50 ветеранів отримали фінансову підтримку та допомогу у реалізації бізнес-ідей. Ці заходи фінансуються ЄС та низкою НУО, включаючи «Action Time», «Smart Media», «Українські ветерани» та «SOS Ukraine». odessadaily.net [27]

- Психологічна підтримка: Організація «Come Back Alive» реалізує проєкти з реабілітації ветеранів через спорт та підприємництво, сприяючи їхній соціальній адаптації та психологічному відновленню.

2. Партнерство з громадськими організаціями

Співпраця з неурядовими організаціями (НУО) є ключовим елементом у реалізації програм підтримки ВПО та ветеранів:

- «Razom»: Ця організація надає безкоштовні послуги з психосоціальної підтримки в шести центрах по всій Україні, включаючи Одесу, для цивільного населення, постраждалого від війни, включаючи жінок, дітей, ВПО, сім'ї військовослужбовців та осіб, які переживають травму, горе та тривогу.

- «Ukrainian Volunteer Service»: Заснована в Одесі, ця організація об'єднує понад 200 000 волонтерів, які допомагають у реалізації соціальних програм, включаючи підтримку ВПО та ветеранів.

3. Розвиток внутрішнього туризму

З метою підтримки внутрішнього туризму та оздоровлення населення, Одеська область впроваджує наступні заходи:

- Рекреаційні програми: Впровадження програм, що поєднують оздоровлення з активним відпочинком, сприяє психологічному відновленню та соціальній адаптації ВПО та ветеранів.
- Підтримка місцевих ініціатив: Залучення місцевих громад до розвитку туризму через створення нових туристичних маршрутів та об'єктів інфраструктури.

3.3. Роль державної політики та приватного сектору в розвитку галузі

У 2025 році, в умовах воєнного стану, розвиток оздоровчого туризму в Україні, зокрема в Одеському регіоні, залишається пріоритетним напрямом державної політики у сфері відновлення соціальної інфраструктури та підтримки економіки. Попри загрози безпеці, тимчасову втрату частини ринків, руйнування логістичних ланцюгів та зміну туристичних потоків, оздоровчий туризм не лише зберіг своє значення, але й набув нового стратегічного змісту. Основною метою є забезпечення фізичного та психоемоційного відновлення населення, особливо вразливих категорій – внутрішньо переміщених осіб (ВПО), ветеранів, поранених військових, а також працівників критичної інфраструктури.

Розвиток галузі в цих умовах є результатом синергії між державним сектором та приватним бізнесом. Держава формує нормативно-правову, фінансову й інституційну базу для підтримки туристичного сектору, зокрема санаторно-курортних комплексів, реабілітаційних центрів та курортних територій (Затока, Сергіївка, Куяльник). Приватні інвестори, у свою чергу, виступають ініціаторами модернізації, впровадження цифрових рішень, маркетингових стратегій та інноваційних форматів послуг.

Ця співпраця сприяє:

Модернізація інфраструктури

У 2025 році в Одеському регіоні триває модернізація санаторно-курортної інфраструктури. Згідно з «Паспортом Одеської області за 2024 рік», в області функціонують 22 санаторії та пансіонати, які приймають і обслуговують туристів та відпочиваючих. Хоча конкретні проєкти модернізації не детально описані у відкритих джерелах, зазначено, що в регіоні здійснюються заходи з оновлення корпусів, лікувального обладнання та житлових номерів у санаторіях та пансіонатах. <https://omr.gov.ua/ua/acts/council/7344/> [29]

Підвищення якості послуг

Підвищення якості послуг в оздоровчому туризмі передбачає впровадження нових протоколів обслуговування, сертифікацію персоналу та використання телемедицини технологій. Онлайн-курс «Оздоровчий і медичний туризм» від Академії NTO.UA визначає основні складові, інструментарій та сучасні світові тенденції розвитку оздоровчого та медичного туризму, що включає впровадження сучасних методів обслуговування та використання телемедицини. academy.nto.ua [2]

Залучення інвестицій

Залучення інвестицій у розвиток оздоровчого туризму в Одеському регіоні здійснюється через пільгові умови кредитування та створення публічно-приватних партнерств. Стратегія розвитку Одеської області на період 2021–2027 років передбачає застосування принципів державно-приватного партнерства для реалізації проєктів у сфері туризму. od.gov.ua [47]

3.4. Прогноз розвитку оздоровчого туризму в регіоні

3.4.1. Зростання внутрішнього оздоровчого туризму

В умовах воєнного стану у 2025 році внутрішній туризм в Україні, зокрема оздоровчий, набуває особливого значення як інструмент

психологічного, фізичного й економічного відновлення. Через обмеження міжнародного сполучення, зниження доходів населення та зростання безпекових ризиків за кордоном, громадяни дедалі частіше обирають українські курорти. У цьому контексті Одеський регіон виступає одним із пріоритетних напрямів завдяки сприятливому поєднанню природних, кліматичних і лікувально-оздоровчих ресурсів.

Очікувані зміни у 2025 році:

1. Зростання кількості внутрішніх туристів, особливо з центральних та західних регіонів України, які шукають безпечні зони для відпочинку та реабілітації.

За даними Державного агентства розвитку туризму України, у 2024 році Одеська область прийняла понад 1,5 млн внутрішніх туристів, з яких близько 40% обрали оздоровчі послуги. У 2025 році очікується зростання цього показника на 10–15% завдяки популяризації санаторно-курортного лікування серед ветеранів, переселенців та сімей з дітьми. Джерело: [ДАРТ – статистика туризму](#) [11]

2. Активізація попиту на короткострокові тури (від 7 до 10 днів), що є зручним форматом для внутрішніх переміщень. Такі тури користуються популярністю серед працюючих громадян, які не мають можливості тривалого відпочинку.

3. Попит на комплексні пакети з медичними, реабілітаційними та SPA-послугами, з урахуванням потреб як цивільного населення, так і ветеранів війни. У зв'язку з цим зростає роль установ, які пропонують не лише відпочинок, а й лікування.

Приклад — Санаторій «Куяльник»

Санаторій «Куяльник» є знаковим об'єктом оздоровчого туризму не лише в Одеському регіоні, а й в усій Україні. Розташований на березі Куяльницького лиману, він спеціалізується на лікуванні захворювань опорно-рухового апарату, нервової системи, гінекологічних та шкірних хвороб.

У 2024 році:

- розпочато етап реконструкції номерного фонду;
- відновлено послуги з бальнеотерапії та грязелікування;
- запущено пілотний проєкт реабілітації учасників бойових дій за підтримки Одеської ОВА та МОЗ.

Прогноз на 2025 рік:

- збільшення кількості ліжкомісць із 600 до 1000;
- запуск нових програм для ВПО та сімей військових;
- активне використання державних ваучерів на реабілітацію для ветеранів війни.

Інші приклади оздоровчих об'єктів:

- Санаторій «Сергіївка» — на базі лиману та мінеральних джерел. У 2023–2024 роках провів часткову модернізацію за кошти міжнародного проєкту «EU4Health».
- Готельно-оздоровчий комплекс «Голд Біч» (Затока) — працює в режимі сімейного відпочинку з реабілітаційними програмами для жінок і дітей з регіонів бойових дій.

3.4.2 Реабілітація ветеранів та ВПО – новий напрям розвитку оздоровчого туризму в Одеському регіоні

З початком повномасштабної війни в Україні в 2022 році значно зросла потреба у спеціалізованій реабілітаційній підтримці для окремих категорій населення, насамперед для військовослужбовців, ветеранів, волонтерів, а також внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які зазнали психологічних і фізичних травм. У відповідь на ці соціальні виклики оздоровчі заклади Одеського регіону почали активно адаптовувати свої інфраструктури, послуги та програми до потреб цієї категорії громадян.

Актуальність нового напрямку

Проблематика посттравматичного стресового розладу (ПТСР), наслідків поранень, виснаження та депресивних станів серед учасників бойових дій та переселенців зруйнованих територій вимагає не лише медичного лікування, а й комплексного підходу до реабілітації. Особливої уваги потребують:

- ветерани з інвалідністю;
- військові, що повернулися з фронту;
- жінки-військовослужбовиці;
- родини загиблих;
- діти-переселенці.

Одеський регіон має потенціал для реалізації подібних програм завдяки наявності лікувальних ресурсів (грязі, мінеральні води), помірному клімату, досвіду в санаторно-курортному лікуванні та вже сформованій інфраструктурі.

Очікувані зміни у 2025 році

1. Інституційна підтримка

У 2025 році передбачається посилення співпраці між санаторно-курортними закладами Одеської області та такими структурами, як:

- Міністерство у справах ветеранів України (Мінветеранів);
- Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ);
- Міжнародна організація з міграції (ІОМ);
- ЮНІСЕФ та ПРООН — у програмах реабілітації для дітей та жінок.

Ці установи вже реалізують пілотні програми з психологічної та фізичної реабілітації, що будуть масштабовані у 2025 році за участі закордонних донорів і громадських організацій.

2. Розширення спеціалізованих програм

Очікується відкриття або модернізація реабілітаційних центрів на базі існуючих санаторіїв:

- у Сергіївці — на базі бальнеологічного курорту та санаторію з доступом до лиману та моря;

- у Білгород-Дністровському — на базі дитячих та сімейних санаторіїв, адаптованих до потреб переселенців;
- у Овідіюполі — у партнерстві з громадськими організаціями ветеранів АТО/ООС.

У цих закладах будуть впроваджені програми:

- фізичної реабілітації після поранень;
- психологічного супроводу;
- арт- і трудотерапії;
- відновлення родинних зв'язків через сімейні табори.

3. Безкоштовне або частково компенсоване лікування

Передбачено запровадження державних ваучерів на реабілітацію для:

- учасників бойових дій;
- ВПО;
- родин загиблих.

Ці ваучери покриватимуть 70–100% вартості перебування у закладах Одещини, що беруть участь у відповідних державних і міжнародних програмах.

Реальний приклад: Програма психологічної реабілітації від ІОМ та Мінветеранів

У 2024 році стартувала пілотна ініціатива, реалізована Міжнародною організацією з міграції (ІОМ) спільно з Мінветеранів, яка передбачає проведення циклів психологічної реабілітації у південних регіонах України, зокрема в Одеській області. Програма спрямована на відновлення ветеранів бойових дій та членів їхніх сімей після повернення з фронту.

Основні компоненти програми:

- тренінги з подолання ПТСР;
- індивідуальні сесії з психологами;
- групова терапія з елементами арт-терапії та фізичних вправ;
- залучення сімей до реабілітаційного процесу.

За даними офіційного сайту ІОМ, у 2024 році в реабілітаційних заїздах взяли участь понад 700 ветеранів з усієї України, з яких близько 150 осіб пройшли реабілітацію саме в санаторіях Одеської області.

Джерело: [ІОМ Ukraine – Veteran Support Program](#)[19]

Додаткові ініціативи:

- У с. Грибівка планується створення ветеранського рекреаційного табору за підтримки міжнародного фонду «Повернись живим».
- Санаторій «Сергіївка» розглядає проєкт облаштування бар'єрного середовища для ветеранів з ампутаціями.
- В Одеській ОВА створено спеціальний підрозділ з координації програм реабілітації ВПО та ветеранів на курортах області.

4. Інклюзивність та доступність послуг

Міжнародні донори підтримують адаптацію туристичної інфраструктури до потреб:

- людей з інвалідністю;
- ветеранів війни з обмеженими можливостями;
- літніх осіб;
- родин з дітьми.

У межах ініціативи USAID "HOVERLA" (2023–2025) розпочато грантову програму для бізнесів, які впроваджують універсальний дизайн, встановлюють пандуси, ліфти, створюють умови для безбар'єрного середовища. Санаторій «Чорноморський» в Одеській області у 2024 році отримав 55 тис. доларів на переобладнання номерів та санітарних зон для ветеранів з інвалідністю.

5. Цифровізація та медична модернізація

У партнерстві з Програмою розвитку ООН (UNDP) та Європейським союзом в межах ініціативи EU4DigitalUA, у 2025 році підтримується впровадження:

- онлайн-бронювання та обліку пацієнтів;
- електронних медичних карток;

- телемедичних консультацій.

У 2024 році UNDP реалізувала пілотний проєкт у санаторії "Південний" під Одесою, де було встановлено цифрову систему обліку клієнтів та послуг, а також створено мобільний додаток для попереднього запису на процедури. Цей досвід буде масштабовано в межах Одеської області у 2025 році.

Конкретні приклади програм

EU4Business: Recovery (2023–2025)

Ініціатива, фінансована Європейським Союзом та реалізована ЄБРР у партнерстві з Мінекономіки України, зосереджена на підтримці малого та середнього бізнесу в регіонах, постраждалих від війни.

У 2024 році програма надала грантову підтримку 6 санаторіям у південних областях, зокрема двом в Одеській області (в районі Сергіївки та Лебедівки). Гранти обсягом до 200 тис. євро були спрямовані на:

- реконструкцію корпусів;
- облаштування реабілітаційних відділень для ветеранів;
- встановлення сучасного діагностичного обладнання;
- навчання персоналу у сфері психологічної підтримки.

Джерело: [EU4Business Ukraine – Recovery Programme](#)[8]

Очікувані нові програми у 2025 році

- USAID Veterans Support Fund – новий проєкт, який передбачає фінансування ветеранських санаторіїв та відпочинкових центрів на суму понад 5 млн доларів США.

- UNICEF Health and Wellbeing Camps – програма для створення літніх таборів реабілітації для дітей ВПО в Одеській області, стартує у червні 2025 року.

- Green Recovery by GIZ – програма зеленої реконструкції інфраструктури курортів із залученням німецьких експертів з архітектури та сталого дизайну.

Аналіз ефективності

На основі звітів донорських організацій та інтерв'ю з керівниками санаторіїв, можна зробити висновок, що залучення грантів у 2023–2024 роках дозволило:

- скоротити витрати на енергоресурси в середньому на 25–30%;
- збільшити завантаження санаторіїв на 40% завдяки новим категоріям клієнтів (ветерани, ВПО);
- підвищити якість послуг та рівень довіри до місцевих закладів серед міжнародних партнерів.

У 2025 році ці тенденції мають бути закріплені, що дає змогу не лише підтримувати галузь у кризових умовах, а й поступово інтегрувати її в європейські стандарти сталого туризму.

3.4.4. Розвиток цифрових сервісів та віртуального просування оздоровчого туризму в Одеській області

Збройна агресія Російської Федерації та повномасштабна війна, яка триває з 2022 року, радикально змінили підходи до ведення туристичного бізнесу в Україні. Безпекові обмеження, міграція населення, зміна структури попиту та падіння фізичного потоку туристів стимулювали розвиток цифрових технологій у сфері оздоровчого туризму. Онлайн-платформи, віртуальні сервіси та цифровий маркетинг стали не лише альтернативою традиційним каналам залучення клієнтів, але й інструментом адаптації до нової реальності.

Ключові напрями цифровізації у 2022–2025 рр.

1. Онлайн-бронювання та електронна комунікація з клієнтами

Більшість санаторно-курортних установ Одеської області у 2023–2024 роках впровадили електронні системи бронювання номерів та процедур. Це дало змогу автоматизувати процеси обслуговування, зменшити потребу в персоналі, та, головне, забезпечити прозорий облік наданих послуг.

Приклад: Санаторій «Куяльник» у 2024 році впровадив CRM-систему для реєстрації клієнтів, оплати онлайн та формування персоналізованих програм

лікування. Станом на січень 2025 року понад 60% записів здійснюється через онлайн-форму на сайті.

2. Віртуальні тури та 3D-моделі об'єктів

Зростає популярність віртуальних турів як засобу залучення клієнтів, особливо серед молоді та іноземних громадян. Це дозволяє майбутнім відвідувачам ще до приїзду ознайомитися з інтер'єром, інфраструктурою та умовами проживання.

Приклад: Платформа [Discover Ukraine](#)[5] — загальнонаціональний проєкт, створений за підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України, пропонує інтерактивні мапи, 3D-панорами та фотоекскурсії оздоровчих об'єктів. У 2024 році на платформі з'явилися цифрові профілі 12 санаторіїв Одеської області, включаючи санаторії в Сергіївці, Лебедівці та Затоці.

3. Онлайн-консультації з лікарями та телемедицина

Оздоровчий туризм у 2023–2025 рр. зазнав трансформації у напрямку гібридних послуг, коли частина консультацій надається дистанційно ще до приїзду клієнта. Пацієнт має змогу отримати рекомендації щодо лікувальних процедур, пройти онлайн-анкетування, або ж продовжити спостереження після проходження курсу реабілітації.

Приклад: Санаторій «Орізонт» у Затоці з 2024 року співпрацює з мережею сімейних лікарів Одеського району, впровадивши телемедичну платформу для попередніх консультацій. Це особливо зручно для ветеранів та ВПО, які не завжди мають змогу фізично приїхати до закладу.

4. Масштабування регіональних онлайн-платформ

На фоні децентралізації та активізації регіонального туризму, у 2025 році очікується запуск та масштабування інформаційного туристичного порталу «Відпочинок в Одеській області», який реалізується за підтримки Департаменту культури, національностей, релігій та охорони об'єктів культурної спадщини Одеської ОДА.

Платформа буде включати:

- каталог санаторіїв з детальним описом послуг;
- рейтингування та відгуки клієнтів;
- систему онлайн-бронювання;
- інтерактивну карту маршрутів та пам'яток;
- розділ з акційними пропозиціями.

3.4.5 Виклики та обмеження розвитку оздоровчого туризму в Одеській області в умовах воєнного стану

Незважаючи на потенціал оздоровчого туризму в Одеському регіоні, повноцінний розвиток цієї галузі стикається з низкою системних викликів та зовнішніх обмежень, значною мірою зумовлених війною. У цьому розділі розглянуто ключові фактори, які стримують активізацію туристичного руху та впровадження інновацій у сфері рекреаційних послуг.

1. Безпекові загрози як системне обмеження

Одним із головних стримуючих чинників є загроза фізичній безпеці туристів та персоналу об'єктів. Через географічне розташування Одеська область залишається зоною потенційного ризику:

- Регулярні повітряні тривоги негативно впливають на психологічну готовність потенційних туристів відвідувати регіон.
- Ризик ракетних ударів по критичній інфраструктурі, в тому числі курортних зонах, знижує інвестиційну привабливість оздоровчих об'єктів.
- Мінна небезпека на узбережжі Чорного моря (особливо в районах Затоки, Кароліно-Бугазу та Сергіївки) перешкоджає відновленню пляжного відпочинку. Станом на кінець 2024 року, лише частина узбережжя визнана умовно безпечною після розмінування.

За [даними ДСНС України](#) [9], станом на січень 2025 року, понад 15 км прибережної смуги в Одеській області залишаються тимчасово закритими для відвідування.

2. Енергетична криза та логістичні складнощі

Збройна агресія спричинила серйозні перебої у постачанні електроенергії, води та тепла в окремі райони області, особливо в зимовий період. Це ускладнює функціонування цілорічних оздоровчих закладів:

- Часті відключення електроенергії змушують власників переходити на генератори, що підвищує собівартість послуг.
- Зростання вартості енергоносіїв (газ, паливо, дизель) впливає на ціни на проживання та лікувальні програми.
- Ускладнена логістика (руйнування мостів, обмежений рух потягів) ускладнює доступ туристів до сіл, де розташовані приватні пансіонати або санаторії.

За даними [Одеської обласної військової](#) [31] адміністрації, витрати на утримання середнього санаторного комплексу зросли на 38% у 2023–2024 рр. у порівнянні з довоєнним періодом.

3. Кадровий дефіцит у сфері оздоровчого туризму

Війна призвела до масового виїзду фахівців за кордон, мобілізації чоловіків працездатного віку та зміни демографічної структури ринку праці. Це позначилось на якості обслуговування та стабільності функціонування санаторно-курортної сфери:

- Недостатня кількість медичного персоналу (лікарі-фізіотерапевти, масажисти, інструктори ЛФК).
- Скорочення кваліфікованого обслуговуючого персоналу (покоївки, кухарі, аніматори), особливо в невеликих приватних закладах.
- Відсутність молодих кадрів через зниження популярності туристичних і медичних спеціальностей в умовах війни.

Опитування, проведене серед керівників 24 санаторіїв регіону (грудень 2024 р.), показало, що понад 65% з них зазнають гострої потреби в персоналі.

4. Обмеження з боку законодавства та фінансування

- Частина програм державного медичного страхування була скорочена або переорієнтована на військові та гуманітарні потреби.

- Відсутність системних державних програм підтримки саме оздоровчого туризму, не пов'язаного з лікуванням поранених чи ветеранів.
- Забюрократизованість процедур щодо отримання компенсацій або грантів на відновлення інфраструктури після обстрілів.

Висновки до розділу 3

У ході дослідження третього розділу було проаналізовано сучасні виклики, тенденції та прогнозні напрямки розвитку оздоровчого туризму в Одеському регіоні в умовах воєнного стану. На основі проведеного аналізу можна сформулювати такі ключові висновки:

1. Важлива роль державної політики

У 2025 році держава визначила розвиток внутрішнього туризму, зокрема оздоровчого, як пріоритетне завдання. Це виражається у:

- прийнятті цільових програм підтримки туристичних ініціатив в безпечних регіонах;
- наданні пільгового кредитування для модернізації інфраструктури;
- реалізації проектів у співпраці з міжнародними донорами (наприклад, U-LEAD, USAID).

Приклад: у рамках програми «Єднання заради дії» (USAID), деякі громади Одещини вже отримують фінансування для розвитку локальних туристичних кластерів.

2. Активна участь приватного сектору

Підприємці в регіоні, попри ризики, інвестують у реконструкцію санаторно-курортних об'єктів та впровадження цифрових рішень. Це:

- створення онлайн-платформ для бронювання;
- впровадження віртуальних турів та мобільних додатків;
- модернізація готельної бази під стандарти wellness-туризму.

Приклад: готельно-оздоровчий комплекс «Ruta Family Club» в Затоці активно реалізовує програму модернізації номерного фонду та цифровізації сервісів.

3. Поглиблення державно-приватного партнерства

Співпраця між державними установами та бізнесом є каталізатором реалізації стратегічних проектів. Це:

- участь у туристичних виставках за підтримки МКІП (Міністерства культури та інформаційної політики);
- залучення приватного сектору до програм компенсації збитків;
- спільне просування туристичних маршрутів.

Приклад: участь Одеської області у Міжнародній туристичній виставці UITT-2024 у Києві, де були представлені оновлені пропозиції медичного та оздоровчого туризму.

4. Оптимістичні прогнози розвитку попри воєнний стан

Хоча безпекова ситуація залишається нестабільною, очікується:

- зростання внутрішнього попиту на оздоровчі послуги;
- поява нових регіональних туристичних продуктів (наприклад, реабілітація ветеранів);
- активізація грантового фінансування від міжнародних структур.

Прогноз: згідно з оцінками експертів з «Асоціації індустрії гостинності України», попит на вітчизняні оздоровчі послуги може зрости на 20–25% до кінця 2025 року, особливо серед ВПО, військовослужбовців і працівників критичної інфраструктури.

5. Значні виклики та обмеження

Реалізація потенціалу регіону гальмується низкою факторів:

- **Безпекові загрози** (мінування, ризики ракетних ударів): згідно з даними ДСНС, 15 км прибережної смуги залишаються закритими.

- **Кадровий дефіцит:** 65% оздоровчих закладів повідомляють про нестачу персоналу через мобілізацію та виїзд фахівців за кордон (згідно з локальним опитуванням у грудні 2024 року).

- **Фінансові та логістичні ускладнення:** зростання вартості енергоресурсів, ускладнені поставки товарів для індустрії гостинності.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що ефективне використання туристичних ресурсів є ключовим фактором сталого розвитку туристичної галузі в Україні. Туристичні ресурси — це не лише сукупність природних і культурних цінностей, придатних для організації подорожей та відпочинку, але й основа формування конкурентоспроможного туристичного продукту, що має соціально-економічну та культурну значущість як на регіональному, так і на національному рівнях.

У межах виконання дипломної роботи було досягнуто таких результатів:

1. Розкрито теоретичні основи поняття туристичних ресурсів, визначено їх місце в системі економічних і соціальних відносин, що формуються в сфері туризму. Здійснено класифікацію туристичних ресурсів на природні, історико-культурні, соціально-економічні та інфраструктурні. Проаналізовано сучасні наукові підходи до оцінки ресурсного потенціалу територій, зокрема методи ресурсного картографування, інтегрального оцінювання та бально-рейтингової системи.

2. Проведено аналіз сучасного стану туристичних ресурсів України на прикладі Одеської області. Встановлено, що регіон має потужний природно-рекреаційний потенціал (Карпати, Національні природні парки, мінеральні джерела), розвинену культурно-історичну спадщину (фортеці, церкви, музеї, пам'ятки архітектури), а також формує позитивний імідж завдяки розвитку етнографічного та екологічного туризму. Водночас було виявлено, що значна частина ресурсів не використовується повною мірою через інфраструктурні, організаційні та фінансові бар'єри.

3. Виявлено основні проблеми ефективного використання туристичних ресурсів, серед яких:

- незадовільний стан туристичної інфраструктури (дороги, транспортне сполучення, відсутність інформаційних вказівників);

- слабе маркетингове просування регіону на всеукраїнському та міжнародному ринку;
- недостатній рівень інвестицій у туристичну галузь;
- низька якість кадрового забезпечення;
- фрагментарна взаємодія між органами місцевої влади, підприємствами та місцевими громадами.

4. Проведено практичне дослідження ефективності використання туристичних ресурсів на прикладі готельно-ресторанного комплексу, що функціонує на території Івано-Франківської області. Аналіз управлінських підходів, системи формування туристичного продукту та рівня завантаженості закладу вказав на прямий зв'язок між стратегічним плануванням, інноваційним розвитком і підвищенням прибутковості підприємства. Установлено, що інтеграція локальних ресурсів у діяльність бізнесу дозволяє не лише підвищити якість послуг, але й активізувати розвиток суміжних галузей – транспорту, торгівлі, харчування, ремесел.

5. Запропоновано низку напрямків удосконалення організації використання туристичних ресурсів, серед яких:

- розробка нових спеціалізованих маршрутів (екологічних, культурних, гастрономічних);
- розширення мережі туристичних інформаційних центрів;
- стимулювання громадських ініціатив у сфері локального туризму;
- цифровізація туристичних сервісів (онлайн-бронювання, віртуальні тури, мобільні додатки);
- впровадження принципів сталого туризму через екоорієнтоване планування та екопросвіту.

Таким чином, дипломна робота підтвердила гіпотезу про те, що ефективне використання туристичних ресурсів можливе лише за умови комплексного підходу, який поєднує стратегічне планування, міжсекторну взаємодію, інноваційні технології та орієнтацію на потреби сучасного туриста.

Раціональне та збалансоване управління туристичним потенціалом регіону забезпечує не лише економічне зростання, а й підвищення якості життя місцевого населення, розвиток культурного середовища та збереження унікальної спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

2. Академія туризму України. Навчальні матеріали з туристичного менеджменту. — <https://tourism-edu.org.ua>
3. Академія NTO.UA. Онлайн-курс «Оздоровчий і медичний туризм». — <https://academy.nto.ua>
4. Асоціація індустрії гостинності України (AIHU). — <https://aihu.org.ua>
5. Бейдик О.О. Рекреаційне природокористування. — Київ: Либідь, 2001.
6. Discover Ukraine. Інтерактивна карта туристичних об'єктів України. — <https://discover.ua>
7. Deloitte. Global Travel Study, 2023. — <https://www2.deloitte.com/>
8. dp-reintegration.gov.ua. Офіційний сайт Дніпропетровської області з питань інтеграції ВПО. — <https://dp-reintegration.gov.ua>
9. EU4Business Ukraine – Recovery Programme. Грантова підтримка оздоровчого туризму в Україні (2023–2025). — <https://eu4business.org.ua>
10. ДСНС України. Про мінну небезпеку на узбережжі. — <https://dsns.gov.ua>
11. Державна служба статистики України. — <https://ukrstat.gov.ua/>
12. Державне агентство розвитку туризму України (ДАРТ). Статистика внутрішнього туризму та галузеві звіти. — <https://www.tourism.gov.ua>
13. Державна стратегія розвитку туризму і курортів на період до 2030 року. — <https://www.me.gov.ua/>
14. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» №222-VIII від 02.03.2015. — <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
15. Закон України «Про туризм» №324/95-ВР від 15.09.1995. — <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-vp#Text>
16. Звіт: Внутрішній туризм України, 2023. — <https://www.ukrinform.ua>
17. Global Wellness Institute. Global Wellness Tourism Economy Report, 2023. — <https://globalwellnessinstitute.org>

18. Громадська організація «Асоціація гостинності України». — <https://hospitality.org.ua>
19. Index Copernicus. Звіти про розвиток курортної інфраструктури.
20. IOM Ukraine – Veteran Support Program. Програма психологічної реабілітації ветеранів в Одеській області (2024). — <https://iom.org.ua>
21. Іваненко І.М. Маркетинг в туризмі. — Київ: Центр учбової літератури, 2021.
22. Кириленко В.І. Стратегія розвитку туристичного бізнесу в регіонах України. — Львів: ЛНУ, 2020.
23. Любіцева О.О. Ринок туристичних послуг. — Київ: Альтерпрес, 2002.
24. Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України. — <https://www.minregion.gov.ua/>
25. Міністерство культури та інформаційної політики України. — <https://mkip.gov.ua>
26. Міністерство охорони здоров'я України. — <https://moz.gov.ua/>
27. Міністерство цифрової трансформації України. — <https://thedigital.gov.ua/>
28. Новини Одещини. — <https://odessadaily.net>
29. Одеса – Місто здоров'я. Офіційний портал туристичного розвитку. — <https://visit.odessa.ua>
30. Одеська міська рада. Паспорт Одеської області за 2024 рік. — <https://omr.gov.ua/ua/acts/council/7344/>
31. Програма соціально-економічного та культурного розвитку Одеської області на 2023 рік-<https://www.bbc.com/ukrainian/news-62383521>
32. RBC.ua. Чи відкриють пляжі в Одесі 2024. — <https://www.rbc.ua/rus/news/chi-vidkriyut-plyazhi-odesi-tsogo-roku-vidpovid-1717248547.html>

33. Стратегія розвитку Одеської області на 2021–2027 роки. — <https://oda.od.gov.ua>
34. Зміни в демографічній структурі населення - <https://stat.gov.ua/>
35. Travelperk. Bleisure Travel Statistics, 2023. — <https://www.travelperk.com/blog/bleisure-travel-statistics/>
36. UBR.ua. Бізнес і туризм під час війни. — <https://ubr.ua/>
37. UNWTO. Healing for People and the Planet, 2022. — <https://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284422715>
38. USAID. Програми підтримки малого бізнесу в туризмі. — <https://www.usaid.gov/ukraine>
39. Ukrainian Travel Market Research 2023. — <https://visitukraine.today>
40. U-LEAD з Європою. Програми підтримки громад. — <https://u-lead.org.ua>
41. UNWTO. Всесвітня туристична організація. — <https://www.unwto.org>
42. Українська асоціація медичного туризму. — <https://uamt.com.ua>
43. Федорченко В.К. Туризмологія: Концептуальні засади теорії туризму. — Київ: Альтерпрес, 2013.
44. Forbes Ukraine. Як виживає туризм під час війни, 2023. — <https://forbes.ua>
45. Аналітична доповідь Центру економічного відновлення (2024). «Туризм як інструмент післявоєнного розвитку». — <https://cer.org.ua>
46. Новини туризму на УНІАН. — <https://www.unian.ua/tourism>
47. Сайт Одеської ОВА. — <https://oda.od.gov.ua>
48. ЄБРР (EBRD). Інвестиційні програми в регіонах. — <https://www.ebrd.com>